

บทที่ 2

การให้กู้ยืมเงินนอกระบบกับผลกระทบต่ออาชญากรรมทางเศรษฐกิจ

ในประเทศที่ระบบเศรษฐกิจได้รับการพัฒนาแล้ว สถาบันการเงินจะเป็นสถาบันตัวกลางที่สำคัญในการระดมเงินจากประชาชนแล้วนำออกไปให้กู้ยืมต่อ การให้กู้ยืมเงินในระบบสถาบันการเงินในประเทศที่พัฒนาแล้วมีความมั่นคงและปลอดภัยมากกว่า โดยประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินในระบบสถาบันการเงินได้ ทั้งนี้เนื่องจากความมีเสถียรภาพทางการเงินของระบบสถาบันการเงินแตกต่างจากประเทศกำลังพัฒนา อย่างเช่น ประเทศไทย ที่การเข้าถึงแหล่งเงินในระบบสถาบันการเงินยังไม่ทั่วถึง แม้ว่าผู้ประกอบการธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลทั้งที่เป็นสถาบันการเงินและผู้ประกอบการธุรกิจที่มีใช้สถาบันการเงิน (Non-bank) จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก แต่เนื่องจากการมีอุปสรรคในการขอกู้ยืมเงินจากระบบสถาบันการเงิน ด้วยเหตุนี้ “การให้กู้ยืมเงินนอกระบบ” ที่เอาเปรียบผู้กู้เงิน จึงเป็นสิ่งที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ อันจะนำไปสู่ภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวความคิด ทฤษฎีและรูปแบบการกระทำความผิดเกี่ยวกับการให้กู้ยืมเงินนอกระบบ รวมไปถึงวิวัฒนาการการให้กู้ยืมเงินนอกระบบอันเป็นการเอาเปรียบประชาชน เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะรูปแบบของการกระทำความผิด สภาพปัญหาของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจกับการให้กู้ยืมเงินนอกระบบภายในประเทศไทยและผลกระทบที่มีของอาชญากรรมทางเศรษฐกิจดังกล่าว

2.1 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ความหมาย ความเป็นมา ลักษณะที่สำคัญและการดำเนินธุรกิจการให้กู้ยืมเงินนอกระบบ

2.1.1.1 ตลาดเงินในระบบ (Money in The System)

วิธีการระดมเงินทุนผ่านมายังผู้ที่มีความต้องการใช้เงินในระบบสถาบันการเงินหรือ “ตลาดการเงินในระบบ” ผู้กู้จะทำการขอเงินกู้หรือที่เรียกกันในวงการธนาคารว่าสินเชื่อ (Loan) จากธนาคารพาณิชย์ หรือจากสถาบันการเงินดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ดังนั้น คำว่า “ตลาดการเงินในระบบ” จึงหมายความถึง แหล่งกู้ยืมเงินที่ดำเนินการ โดยสถาบันการเงินที่ตั้งขึ้น

ตามกฎหมาย มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ปฏิบัติอย่างชัดเจนตามที่กฎหมายกำหนดเกี่ยวกับสถาบันการเงิน นั้นๆ เจ้าหน้าที่หรือรัฐบาลสามารถควบคุมดูแลได้อย่างใกล้ชิด¹

ในภาวะที่เศรษฐกิจเติบโต จำนวนเม็ดเงินในตลาดมีหมุนเวียนอย่างพอเพียง ต่อความต้องการของผู้ใช้เงิน การลงทุนมีแนวโน้มสูงขึ้น นโยบายการปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธนาคารพาณิชย์นั้น ย่อมเป็นไปตามระบบกลไกตลาดที่เป็นอยู่ การปล่อยสินเชื่อย่อมเป็นไปได้โดยง่าย ตามภาวะของเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม เมื่อเศรษฐกิจตกอยู่ในภาวะหยุดชะงัก อันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ฟองสบู่ในปีพุทธศักราช 2541 เป็นเหตุให้สถาบันการเงินทั้งหลายตกอยู่ในสภาวะย่ำแย่ บางแห่งจำเป็นต้องปิดกิจการบางแห่งจำเป็นต้องควบรวมกิจการ เพื่อให้กิจการของตนอยู่รอด ด้วยเหตุนี้ นโยบายการปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินจึงมีความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น เมื่อสถาบันการเงินปล่อยสินเชื่อมากขึ้น ประกอบกับประชาชนมีความจำเป็นต้องใช้เงิน การกู้ยืมเงินในระบบสถาบันการเงินจึงไม่ได้รับความนิยมและทำให้ประชาชนหันไปสนใจการกู้ยืมเงินใน “ตลาดนอกระบบ” มากยิ่งขึ้น²

2.1.1.2 ตลาดเงินนอกระบบ (Money outside The System)

ตลาดเงินนอกระบบ (The Unorganized Market) หมายถึง กระบวนการในการระดมเงินออมจากประชาชนที่รัฐไม่ยินยอมให้กระทำ และมีกฎหมายห้ามดำเนินการ พร้อมทั้งมีการกำหนดบทลงโทษในทางอาญา³

การเงินนอกระบบ คือ การทำธุรกรรมทางการเงินที่ไม่อยู่ภายใต้ระบบการควบคุม กำกับดูแลของทางการ ไม่ว่าจะเป็นระบบสถาบันการเงิน ระบบกฎหมาย หรือระบบภาษีอากร หรือไม่ได้รับการยอมรับให้เข้ามาอยู่ในระบบอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้อาจสัมพันธ์ไปถึงเศรษฐกิจได้ดิน (เช่น การค้ำน้ำมันเถื่อน การเปิดบ่อนการพนัน การค้าประเวณี การขายสินค้าหนีภาษี การคอร์รัปชัน

¹ธนวรรณ พลวิชัย, เฟื่องฟ้า วัฒนเชียร และเนื้อทิพย์ ไหมแพง. (2547). ตลาดเงินนอกระบบในประเทศไทย. วารสารเศรษฐกิจ, ธนาคารกรุงเทพ, (2547) หน้า 347.

²ฉัฐวุฒิ วิทวัสศักดิ์พันธ์. (2549). อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ : ศึกษากรณีหนี้นอกระบบของผู้ประกอบธุรกิจที่มีใช้ สถาบันการเงินภายใต้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พุทธศักราช 2475. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 15.

³สุทธิชัย จิตรวาณิช. (2549). กฎหมายหลักทรัพย์ขั้นสูง. เอกสารประกอบคำบรรยาย กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, หน้า 21.

เป็นต้น) ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่างๆ ของตัวแทนทางเศรษฐกิจซึ่งไม่ได้ยึดถือตามกฎระเบียบของรัฐ แต่อาจมีกฎระเบียบของตนเอง⁴

เงินกู้้นอกระบบ หมายถึง การให้กู้ยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี หรือการให้กู้ยืมเงิน โดยระบุจำนวนเงินที่ให้กู้ไว้ แต่ส่งมอบเงินที่ให้กุน้อยกว่าที่ระบุไว้ในสัญญา⁵

เงินนอกระบบ คือ เงินที่มีการใช้นอกระบบตลาดเงินที่มีความถูกต้อง หรือนอกสถาบันการเงินที่ถูกต้องตามกฎหมาย⁶

ตลาดเงินนอกระบบ หมายถึง แหล่งกู้ยืมที่เกิดขึ้นเองตามความจำเป็นและความต้องการของสิ่งแวดล้อม ระเบียบกฎเกณฑ์หรือข้อตกลงต่างๆ ขึ้นอยู่กับความพอใจของนายทุน (ผู้ให้กู้) กับลูกค้า(ผู้กู้) ฉะนั้น จึงมีความยืดหยุ่นมาก มีความหลากหลาย แตกต่าง ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนและไม่เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย ดังนั้นเงินทุนที่เคลื่อนย้ายในตลาดนอกระบบมักจะโอนจากผู้ให้กู้ไปยังผู้กู้โดยไม่ผ่านสถาบันการเงิน ประกอบกับไม่มีกฎหมายใดกำหนดให้ตลาดเงินนอกระบบเป็นสถาบันการเงิน เจ้าหน้าที่ทางการเงินหรือรัฐบาลจะเข้าไปตรวจสอบ ควบคุม ดูแลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดมิได้ ดังนั้นรัฐไม่อาจเข้าไปควบคุมหรือตรวจสอบการดำเนินการอย่างใกล้ชิดได้⁷

จากการให้นิยามความหมายของคำว่าตลาดเงินนอกระบบข้างต้นนั้น เราสามารถสรุปได้ว่า “ตลาดเงินนอกระบบ” นั้น หมายความว่า แหล่งเงินที่เกิดขึ้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นการระดมเงินจากประชาชน โดยไม่อยู่ภายใต้การควบคุมหรือกำกับดูแลจากภาครัฐ ไม่ผ่านสถาบันการเงิน ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะมีการหลอกลวงหรือน้อย โกงแอบแฝงอยู่ด้วย หรือเป็นการให้กู้ยืมโดยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราและบ่อยครั้งที่มีการเรียกเก็บหนี้ด้วยวิธีการอันมิชอบ อาจใช้

⁴สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง, กลุ่มงานป้องกันปราบปรามการเงินนอกระบบ. (2547). *การเงินนอกระบบ* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://www.mof.go.th/fincrime2004/fin_aboutforex.html. (2547, 25 เมษายน).

⁵ดำริ เฉลิมวงศ์. (2546). *คู่มือการแก้ปัญหาหนี้นอกระบบ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ดำรงธรรมกระทรวงมหาดไทย. หน้า 10.

⁶จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. *เงินนอกระบบ* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.polsci.chula.ac.th/buss-crimoney.doc>. (2542, 12 กันยายน).

⁷ธนวรรณ พลวิชัย และคณะ, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1, หน้า 347-348.

กำลังข่มขู่ หรือใช้การส่งจดหมายประจาน ตลาดเงินนอกระบบเหล่านี้มีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับธุรกิจนอกกฎหมาย เช่น บ่อนการพนัน ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น เป็นต้น

2.1.1.2.1 เงินนอกระบบในประเทศไทย

ในประเทศไทย การระดมเงินนอกระบบ ได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยระดมในรูปแบบการกู้ยืม เล่นแชร์ จำนอง จำนำ ขายฝาก และได้รับความนิยมนจนถึงปัจจุบัน การประกอบการดังกล่าวในสมัยก่อนๆ นั้นยังมีได้มีการหลอกลวงฉ้อโกงกัน ต่อมาเมื่อภาวะเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป การระดมเงินนอกระบบได้พัฒนาจนมีลักษณะเป็นการหลอกลวงฉ้อโกงประชาชน เช่น กิจการเงินต่อเงิน หรือแชร์ลูกโซ่ซึ่งเป็นกิจการระดมเงินทุนนอกระบบที่น่าจะเกิดอันตรายต่อเศรษฐกิจของประเทศและประชาชนส่วนรวม เนื่องจากมีลักษณะคล้ายกับการหลอกลวงผู้เข้าร่วมกิจการ เป็นต้น

การให้กู้ยืมเงินนอกระบบจัดได้ว่าเป็นตลาดเงินนอกระบบประเภทหนึ่ง เป็นการให้กู้ยืมเงินโดยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามที่กฎหมายกำหนด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 654 ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยขั้นสูงอันพึงเรียกได้ไว้ที่ร้อยละ 15 ต่อปี หากสัญญากำหนดไว้เกินกว่าร้อยละ 15 ท่านว่าให้ลดเหลือร้อยละ 15⁸ ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ได้ประกาศบังคับใช้ โดยกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราไว้ ทำให้ศาลฎีกาคิดความว่า สัญญากู้ยืมเงินที่มีการคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด ย่อมเป็นโมฆะ เนื่องจากพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราเป็นกฎหมายที่มีบทลงโทษทางอาญา อันเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ดังนั้น การใดๆ อันเป็นการขัดต่อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน การนั้นย่อมเป็นโมฆะอย่างไรก็ตาม ความโมฆะของสัญญาในส่วนนี้หาใช่ว่าจะโมฆะไปเสียทั้งหมดเลยเสียทีเดียวไม่ แต่เป็นการโมฆะเฉพาะในส่วนของดอกเบี้ยเท่านั้น โดยอาศัยหลักในเรื่องของการแยกออกจากกันได้ระหว่างต้นเงินและดอกเบี้ยในสัญญากู้ยืมเงิน เพราะฉะนั้น ผู้ให้กู้ยืมจึงฟ้องเรียกดอกเบี้ยมิได้ แต่ยังคงฟ้องร้องเรียกต้นเงินได้ จึงสรุปได้ว่าการให้กู้ยืมเงินนอกระบบนั้น หมายถึง การให้กู้ยืมที่เรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราตามที่กฎหมายกำหนดนั่นเอง

⁸ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 บัญญัติว่า “ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้น ก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละสิบห้าต่อปี”

ในช่วง 30 ปี ก่อน “การเงินนอกระบบ”⁹ หมายถึง สินเชื่อของนายทุน เงินกู้หน้าเลือดและเงินยืมจากญาติพี่น้องที่ไม่คิดดอกเบี้ย วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม เพื่อนำไปใช้ในการบริโภคหรือบรรเทาความเดือดร้อน ซึ่งเงินกู้ยืมทั้งสองประเภทไม่ก่อให้เกิดการพัฒนา/การผลิต นักการเมืองนักวิชาการ ข้าราชการ เห็นว่านายทุนเงินกู้ คือ “ผู้ร้าย” รัฐจึงต้องเข้าควบคุมและจัดให้มีโครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำทดแทนสินเชื่อนอกระบบ เพื่อช่วยเหลือคนจน ศัพท์ที่ใช้เรียกการเงินนอกระบบในขณะนั้น คือ สินเชื่อนอกสถาบัน (Non bank) ตลาดที่ไม่เป็นระบบ (Unorganized) และตลาดใต้ดิน (Curb market)

2.1.1.2.2 เงินนอกระบบในต่างประเทศ¹⁰

ในต่างประเทศหลายประเทศ มีการประกอบกิจการการเงินนอกระบบมาก่อนเป็นเวลานาน เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น สเปน ยกตัวอย่างเช่น ในเมืองบอสตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา นายชาร์ลส์ ปองซี ได้จัดตั้งบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ขึ้น เมื่อปลายปี ค.ศ. 1919 (พ.ศ. 2463) โดยโฆษณาว่าผู้ใดนำเงินมาฝากครบ 45 วัน จะได้รับผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยร้อยละ 50 ถ้าฝากครบ 90 วัน จะได้ออกเบี้ยร้อยละ 90 โดยอ้างว่านำไปแก่งำไรแลกเปลี่ยน เมื่อมีผู้สอบถามรายละเอียดจำนวนมากเข้า นายชาร์ลส์ก็อ้างว่าไม่สามารถเปิดเผยรายละเอียดเพราะจะมีผู้เอาอย่าง การที่นายชาร์ลส์ ให้ดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ตอบแทนสูง ล่อใจให้มีผู้นำเงินมาฝากเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว เริ่มจากลูกค้าเพียง 15 คน จำนวนเงิน 900 ดอลลาร์ ต่อมาระยะเวลาเพียง 1 ปี ลูกค้าเพิ่มเป็น 30,000 คน จำนวนเงินเพิ่มเป็น 10 ล้านดอลลาร์ จนเมื่อลูกค้าเกิดความไว้วางใจพากันไปถอนเงินก็จ่ายคืนให้ไม่ได้ทั้งหมด คงจ่ายคืนเพียงคนละ 12 เซนต์ต่อ 1 ดอลลาร์ที่นำไปฝาก ในที่สุด นายชาร์ลส์ ปองซีก็ถูกฟ้องล้มละลายและถูกดำเนินคดีฐานฉ้อโกง

2.1.2 ความเป็นมาและลักษณะของสินเชื่อชนบทไทย ในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา

ในอดีต ชนบทไทยแทบไม่มีนายทุนเงินกู้อาชีพเหมือนในบางประเทศ ผู้ที่เป็นนายทุนอาจเป็นได้ทั้งผู้หญิง พ่อค้าพืชไร่ คหบดีในท้องถิ่นหรือในอำเภอใกล้เคียง ซึ่งส่วนใหญ่เรียนน้อย แต่มีความจำดี และคิดเลขเก่ง นายทุนเหล่านี้ไม่ใช่ผู้ร้าย แต่เป็นที่พึ่งในยามยากของ

⁹สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม . (2547). *การจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดีเกี่ยวกับเศรษฐกิจนอกระบบ*. เอกสารการประชุมประจำปี 2547, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, หน้า 1.

¹⁰พ.ต.ท. ณรงค์ฤทธิ์ สีนมา. (2532). *พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 : ศึกษาเฉพาะกลไกพิเศษทางสบัญญัติ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 31.

ชาวบ้าน จากนั้นก็ได้เกิดนายทุนเงินกู้กลุ่มใหม่ที่มีการจัดตั้งในรูปแบบสำนักงาน/บริษัทเข้ามาแข่งขัน อาทิ สำนักงานนายความ Easy Money, Power Buy เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันได้พัฒนาเป็นบริษัท Easy Money, Power Buy ที่ให้บริการทางการเงินแก่ผู้บริโภค

จากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมการกู้ หากจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ ผู้ที่ต้องอาศัยเงินกู้นอกระบบคือ ครัวเรือนที่ยากจน แต่ถ้าเป็นครัวเรือนที่ยากจนที่สุด ก็ไม่สามารถเข้าถึงเงินกู้นอกระบบได้เพราะไม่มีใครให้กู้ ขณะที่ครัวเรือนปานกลาง/ร่ำรวยบางกลุ่มไม่จำเป็นต้องกู้ และครัวเรือนที่ร่ำรวยที่สุดก็ใช้เงินกู้จากธนาคารพาณิชย์และ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ลักษณะของการกู้ เป็นการกู้ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ ประมาณ 4 – 6 เดือน โดยสามารถกู้ได้ทั้งเป็นเงินสดหรือเป็นสิ่งของล่วงหน้า เช่น กู้ปุ๋ย เช่นเงินซื้อสินค้าจากร้านค้า การผ่อนสิ่งของที่เป็นเครื่องใช้สอยในครัวเรือน เป็นต้น

จากการศึกษาในปี 2538¹¹ พบว่า รูปแบบการกู้ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเป็นการกู้เงินมากที่สุด รองลงมาคือการเซ็นซื้อสินค้า แต่ต่อมารูปแบบการกู้ก็เปลี่ยนไปเป็นการผ่อนส่งสินค้าคงทนที่มีสัดส่วนสูงรองจากการกู้เงิน ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้นอกระบบเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณร้อยละ 4.5 ต่อเดือน อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยของการกู้แต่ละรูปแบบมีอัตราที่แตกต่างกันไป เช่น

- การกู้เพื่อไปทำงานต่างประเทศอัตราดอกเบี้ยอาจสูงถึงร้อยละ 10 ต่อเดือน
- การกู้ตกเขียวข้าว (สัญญากู้ข้าวเป็นการที่เกษตรกรกู้ข้าวเปลือกมาสีเพื่อบริโภคเมื่อข้าวในยุ้งหมดในช่วงก่อนการเก็บเกี่ยว) กองทุนของชาวบ้านอัตราดอกเบี้ยสูง ขณะที่การกู้เงินซื้อปุ๋ย การมอบที่นาให้เจ้าหนี้ทำกินเพื่อตัดดอกเบี้ย (เรียกว่า การทำนาตัดดอกเบี้ย)¹² มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ

- การกู้หลายกรณีไม่มีดอกเบี้ย เนื่องจากเป็นการกู้ยืมที่ผู้ให้กู้มิได้ต้องการกำไรจากดอกเบี้ย สัญญาประเภทนี้ ผู้ให้กู้ยืมมีความจำเป็นต้องได้แรงงานมาทำงานให้ในช่วงเวลาหนึ่ง หรือต้องการได้ผลผลิตในฤดูที่ผลผลิตมีราคาสูง ผู้ให้กู้จึงให้กู้ยืมโดยไม่คิดดอกเบี้ย สัญญาประเภทนี้ได้แก่ เงินค่าจ้างล่วงหน้าที่เจ้าของไร่อ้อยจ่ายให้คนงานตัดอ้อย เงินกู้ยืมที่ผู้รับเหมาถอมันสำปะหลังจ่ายคนงาน เงินลงทุนที่พ่อค้าหน้าอ้อยหน้าจ่ายให้ชาวสวนอ้อยหน้า เป็นต้น

¹¹สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, อ่างแล้วเชิงอรรดที่ 9, หน้า 2.

¹²นิพนธ์ พัวพงศกร. (2530). ตลาดสินเชื่อนอกระบบในชนบทไทย : การศึกษาเรื่องสัญญากู้ โครงสร้างตลาดพฤติกรรม และอัตราดอกเบี้ย. กรุงเทพฯ : สินเชื่อในชนบทประเทศไทย, หน้า 86.

สาเหตุที่มีการเรียกอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ดังกล่าวค่อนข้างสูง เนื่องจากสาเหตุสำคัญ 2-3 ประการ ได้แก่ ต้นทุนในการติดตามและเก็บหนี้สูงเนื่องจากเป็นหนี้ที่ไม่มีหลักประกัน การลงทุนในชนบทมีความเสี่ยงสูง และผู้ให้กู้มีอำนาจผูกขาด (Information Rent)¹³ เพราะเป็นตลาดกิ่งผูกขาด คู่แข่งรายใหม่เข้ามาในตลาดได้ยาก ถ้าคู่แข่งไม่รู้จักลูกค้า ต้นทุนในการติดตามหนี้จะสูงจนทำธุรกิจไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการเปิดเสรีทางการเงินและการขยายตัวของระบบสินเชื่อ ทำให้อัตราดอกเบี้ยนอกระบบลดลงเหลือร้อยละ 2.8 ต่อเดือน จำนวนนายทุนเงินกู้นอกระบบลดลง จนในปี 2538 บางหมู่บ้านไม่มีผู้ให้กู้เลย แต่วงเงินกู้ต่อสัญญาสูงขึ้นประมาณ 3 เท่า และขนาดสินเชื่อนอกระบบลดลงจากร้อยละ 50 เหลือร้อยละ 40 อย่างไรก็ตาม อัตราการชำระคืนของเงินกู้นอกระบบค่อนข้างสูง เพราะนายทุนจะเลือกให้กู้กับคนที่น่าไว้วางใจ ไม่กินเหล้า ไม่เล่นการพนัน ภรรยาหรือครอบครัวรับรู้ มีช่องทางใช้หนี้คืนได้ เป็นคนที่รู้จักสัมพันธ์กันมานานหรือมีคนที่น่าเชื่อถือรับรอง นอกจากนี้ ยังมีหลักประกันหลายรูปแบบ เช่น การยึดโฉนด/ยึด น.ส.3 การบังคับขายผลผลิตสดใช้เป็นค่าแรง รวมทั้งมีวิธีการบังคับชำระหนี้ตั้งแต่วิธีนุ่มนวลจนถึงวิธีที่รุนแรง

2.1.3 พัฒนาการด้านเศรษฐศาสตร์ในเรื่องตลาดสินเชื่อชนบท

จากเดิมเชื่อว่าตลาดสินเชื่อไม่สามารถทำงานได้เหมือนตลาดแข่งขันสมบูรณ์ เนื่องจากผู้ให้กู้มีอำนาจผูกขาด ทำให้อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับที่สูงมาก แม้ว่ารัฐได้ดำเนินนโยบายอัตราดอกเบี้ยค้ำผ่านสถาบันการเงินของรัฐ เพื่อทดแทนบทบาทของนายทุนนอกระบบ แต่ที่ผ่านมามีปรากฏการณ์การแทรกแซงของรัฐบาลยังไม่ประสบความสำเร็จ นายทุนนอกระบบยังคงมีอยู่และคิดดอกเบี้ยสูง เกษตรกรยากจนที่ไม่มีหลักประกันยังคงเข้าไม่ถึงสินเชื่อในระบบ แต่ธนาคารของรัฐส่วนใหญ่ประสบปัญหาหนี้เสียเป็นจำนวนมากจนล้มละลาย

แต่ในปัจจุบันนักเศรษฐศาสตร์ให้ความสำคัญกับความไม่สมบูรณ์ของสารสนเทศและปัญหาการบังคับชำระหนี้ แนวคิดใหม่เห็นว่าการให้กู้เป็นการแลกเปลี่ยนในวันนี้กับเงินก้อนใหญ่กว่าในวันข้างหน้า ผู้ให้กู้จะทำทุกอย่างเพื่อให้แน่ใจว่าผู้กู้จะทำตามสัญญา อาทิเช่น การหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้กู้ การกำหนดหลักประกันหรือวิธีการบังคับชำระหนี้ เป็นต้น แนวคิดใหม่เกิดจากข้อสังเกต 3 ประการ คือ

1. ผู้กู้บางคนไม่ยอมชำระหนี้ ขณะที่บางคนยอมชำระหนี้ ผู้ให้กู้มีวิธีการคัดเลือกผู้กู้อย่างไร

¹³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 9, หน้า 2.

2. ถ้าต้องการให้ผู้กู้ดำเนินการเพื่อให้สามารถชำระหนี้คืนได้ ผู้ให้กู้ต้องให้เงื่อนไขจูงใจอะไรแก่ผู้กู้

3. การบังคับให้ชำระหนี้เป็นเรื่องยุ่งยาก

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว สังคมก็ได้พัฒนา “สถาบัน” ซึ่งเป็นกลไกที่ไม่ใช่ราคา (non-price mechanism) จำแนกได้ 2 ประเภท¹⁴

กลไกทางอ้อม : โดยการออกแบบสัญญาเงินกู้เพื่อให้รู้ข้อมูลของผู้กู้ หรือยึดโฉนดเป็นหลักประกันเพื่อลดโอกาสการไม่ชำระคืน หรือทำลายชื่อเสียงของผู้กู้

กลไกทางตรง : ผู้ให้กู้มีการลงทุนเพื่อคัดเลือกผู้กู้และใช้ทรัพยากรบังคับสัญญา เช่น การแบ่งแยกตลาดโดยไม่ปล่อยกู้นอกหมู่บ้านหรือคนไม่รู้จัก การสร้างความเชื่อมโยงกับตลาดอื่น (ตลาดผลผลิต ตลาดแรงงาน) การกำหนดกลไกบังคับหนี้ได้แก่ หลักประกัน การทำนาตัดดอก กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

ในปัจจุบัน “การเงินนอกระบบ” หมายถึง บริการทางการเงินที่มีได้ถูกกำกับควบคุมโดยรัฐหรือบริการทางการเงินที่ใช้ทุนจาก “Equity” ของนายทุนเท่านั้น ศัพท์ที่นักวิชาการใช้เรียก คือ การเงินอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Finance) หรือการเงินนอกระบบ ซึ่งระบบในที่นี้คือ ระบบกฎหมาย โดยมีนักวิชาการบางท่านเสนอให้แบ่งตลาดการเงินโดยรวมเป็น 3 ตลาด ได้แก่ ตลาดทางการ (Formal) ตลาดไม่เป็นทางการ (Informal) และตลาดกึ่งทางการ (Semi-formal) อาทิ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์และ อีออน เป็นต้น

2.1.4 โครงสร้างตลาดการเงินนอกระบบ

ตลาดการเงินนอกระบบมีลักษณะเป็นตลาดแข่งขันกึ่งผูกขาด โดยมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. เป็นตลาดที่แบ่งแยกชัดเจน “ตลาดใครตลาดมัน”¹⁵ (Segmentation) ผู้มีส่วนใหญ่จากผู้ให้กู้อย่างเดียว นายทุนไม่ไว้วางใจผู้กู้เงินหลายแหล่ง ประกอบกับผู้ให้กู้อย่างใหม่จะเข้ามาแข่งแย่งกำไรค่อนข้างยาก ต้องใช้เวลานานกว่าจะเข้าตลาดได้ ขณะที่ผู้กู้แม้ว่าจะสามารถเปลี่ยนไปกู้จากนายทุนรายใหม่ได้ แต่ก็ต้องใช้เวลาในการสร้างความสัมพันธ์เช่นกัน

¹⁴ นิพนธ์ พัวพงศกร, อังแล้วเชิงอรรถที่ 12, หน้า 90.

¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, อังแล้วเชิงอรรถที่ 9, หน้า 2.

2. มีความเชื่อมโยงกับตลาดสินค้าและตลาดแรงงาน (Interlocked market) ในรูปแบบต่างๆ เช่น ผู้ให้กู้บังคับให้ผู้กู้เอาข้าวมาขาย ซึ่งเป็นการพยายามผูกขาดตลาดข้าว แต่ราคาที่ได้รับซื้อข้าวเป็นราคาตลาด หรือนายจ้างอยากได้แรงงานตัดอ้อย ต้องให้ผู้ล่งหน้าโดยไม่คิดดอกเบี้ย เป็นต้น การเชื่อมโยงตลาด 2 ตลาด นักวิชาการบางท่านเห็นว่าเป็นการใช้อำนาจผูกขาด แต่บางท่านเห็นว่าเป็นการลดต้นทุนธุรกรรมจาก Economies of scope (การรวมกลุ่มกันแล้วทำให้ต้นทุนถูกลง)

2.1.5 ลักษณะของการกู้ยืมเงินนอกระบบ¹⁶

การกู้ยืมเงินนอกระบบ หมายถึง การกู้ยืมเงินจากแหล่งกู้ยืมเงินที่เกิดขึ้นเองตามความจำเป็นและความต้องการของสิ่งแวดล้อม ระเบียบกฎหมายหรือข้อตกลงต่างๆ ขึ้นอยู่กับความพอใจของนายทุน (ผู้ให้กู้) กับลูกค้า (ผู้กู้) จึงมีความหลากหลาย แตกต่าง ไม่มีรูปแบบที่แน่นอนไม่เกินไปตามตัวบทกฎหมาย ดังนั้นเงินทุนที่เคลื่อนย้ายในตลาดนอกระบบจึงเป็นการโอนจากผู้ให้กู้ไปยังผู้กู้โดยไม่ผ่านสถาบันการเงิน ประกอบกับไม่มีกฎหมายกำหนดให้ตลาดเงินนอกระบบเป็นสถาบันการเงิน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ทางการเงินหรือหน่วยงานของรัฐไม่อาจเข้าไปควบคุมหรือตรวจสอบการดำเนินการอย่างใกล้ชิดได้ ลักษณะที่สำคัญของการกู้ยืมเงินนอกระบบโดยทั่วไปได้แก่

(1) ไม่มีกระบวนการสินเชื่อที่แน่นอน ต่างกับสถาบันการเงินที่ให้ผู้เงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งกฎหมายบังคับให้ประกาศให้ทราบถึงสถานะทางการเงินของสถาบันการเงินนั้น ในขณะที่การกู้ยืมเงินนอกระบบไม่มีกฎหมายบังคับจึงเป็นการยากที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณหรือแหล่งสินเชื่อที่แน่นอนได้

(2) ขนาดของตลาดเงินกู้นอกระบบขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจ กล่าวคือประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาจะมีการกู้ยืมเงินนอกระบบมาก ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วจะพึ่งพาสถาบันการเงินเป็นหลัก

(3) ไม่มีรูปแบบแน่นอนในการปฏิบัติ ไม่มีขั้นตอน กฎเกณฑ์ ต่างกับการกู้ยืมจากสถาบันการเงิน โดยมีการคิดดอกเบี้ยในอัตราสูงแต่ขั้นตอนการขอกู้ยืมเงินไม่ยุ่งยาก

(4) ไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เพียงแต่ทำสัญญาหรืออาจตกลงด้วยวาจา

(5) อาศัยความเชื่อใจกัน ไม่ต้องมีการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้กู้

¹⁶ ชนวรรธน พลวิชัย และคณะ, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1, หน้า 348.

(6) ไม่มีวันหยุดหรือเวลาปิดทำการ การให้บริการมีอยู่แทบทุกที่ทุกแห่ง

(7) การชำระหนี้มีความยืดหยุ่น การผ่อนชำระหนี้ทำได้ง่ายกว่าสถาบันการเงิน

(8) การกู้ยืมเงินนอกระบบไม่ผ่านสถาบันการเงิน สามารถกู้โดยตรงจากผู้ให้กู้ถึงผู้ขอกู้ ทำให้มีความเสี่ยงสูงในการไม่ได้รับชำระหนี้คืน จึงมีอัตราดอกเบี้ยที่สูงตาม

(9) เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญอย่างมากเนื่องจากความยากจนและความช่วยเหลือของรัฐไม่ทั่วถึงและเพียงพอ แหล่งเงินกู้นอกระบบที่สำคัญได้แก่ นายทุน พ่อค้าแม่ค้า เพื่อน ญาติ เจ้าของที่ดิน เป็นต้น

(10) ไม่มีหลักสูตรการทำธุรกรรม(กู้เงิน) หรือไม่ทราบปริมาณเงินที่หมุนเวียนทำให้เก็บภาษีไม่ได้

รูปแบบการดำเนินการ¹⁷

พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พุทธศักราช 2475 กำหนดถึงพฤติการณ์ต่างๆ ที่ถือว่าเป็นความผิด ไว้ในมาตรา 3¹⁸ และมาตรา 4¹⁹ แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ ได้แก่

(1) การให้ยืมเงิน โดยคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือ

(2) การกำหนดข้อความอันไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้หรืออื่นๆ เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา หรือ

¹⁷ ญัตริฎฉิ วิทศศคค้, อ้างแล้วเชิงอรธรทที่ 2, หน้า 57.

¹⁸ พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พุทธศักราช 2475 มาตรา 3 “บุคคลใด

(ก) ให้บุคคลอื่นยืมเงิน โดยคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือ

(ข) เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราท่านบัญญัติไว้ในกฎหมาย บังอาจกำหนดข้อความอันไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้ หรืออื่นๆ ไว้ในหนังสือสัญญา หรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้ หรือ

(ค) นอกจากดอกเบี้ยยังบังอาจกำหนดจะเอา หรือ รับเอาซึ่งกำไรอื่นเป็นเงินหรือสิ่งของ หรือ โดยวิธีเพิกถอนหนี้ หรืออื่นๆ จนเห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้น มากเกินส่วนอันสมควรตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืม ท่านว่าบุคคลนั้นมีความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

¹⁹ พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พุทธศักราช 2475 มาตรา 4 “ผู้ใดโดยรู้อยู่แล้ว ได้มา แม้จะได้เปล่าซึ่งสิทธิที่จะเรียกร้องจากบุคคลอื่นอันผิดบัญญัติที่กล่าวไว้ในมาตราก่อนและใช้สิทธินั้นหรือพยายามถือเอาประโยชน์แห่งสิทธินั้น ท่านว่าบุคคลนั้นมีความผิดต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตราก่อนนั้น”

(3) การรับเอา ซึ่งกำไรอื่นเป็นเงินหรือสิ่งของ หรือโดยวิธีเพิกถอนหนี้ หรือวิธีใดอันเป็นการได้รับประโยชน์มากเกินไปอันสมควรตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืม หรือ

(4) การได้เปล่าซึ่งสิทธิที่จะเรียกร้องจากบุคคลอื่นอันเป็นความผิดตามที่บัญญัติในมาตรา 3 ข้อ (1) (2) (3) รวมถึงการใช้สิทธิ หรือพยายามถือเอาประโยชน์แห่งสิทธินั้น แต่ทั้งนี้จะต้องรู้ถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว

แต่ทั้งนี้ ลักษณะการทำความผิดส่วนใหญ่จะมีพฤติการณ์มุ่งไปที่การให้กู้ยืมเงิน โดยคิดดอกเบี้ยเกินอัตราตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 3 (ก) เสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการให้กู้ยืมเงิน โดยคิดดอกเบี้ยเกินอัตรานี้มีรูปแบบโดยทั่วไปดังนี้

2.1.5.1 การทำสัญญากู้ยืมเงิน²⁰

ในการทำสัญญากู้ยืมเงินนี้อาจเป็นการตกลงกันด้วยวาจา หรือทำเป็นหนังสือ สัญญาซึ่งอาจจะบุอัตรดอกเบี้ยซึ่งผิดกฎหมายลงไป หรือระบุเฉพาะดอกเบี้ยที่ไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนด หรืออาจไม่ระบุอัตรดอกเบี้ยไว้เลยก็ได้แต่จะทำการตกลงไว้ต่างหาก ซึ่งเป็นที่รู้กันทั้งฝ่ายผู้ให้กู้และผู้กู้ เนื่องจากเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจกัน มีความจำเป็นที่จะต้องกู้ยืมกันและไม่กล้าฟ้องร้องหรือผิดสัญญาเนื่องจากจะไม่ได้ผู้ถือหรือเกรงกลัวภัยจากผู้ให้กู้และการทวงหนี้ ซึ่งอาจมีการข่มขู่ ประทุษร้าย ต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงตลอดจนสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4372/2545 โจทก์นำเงินดอกเบี้ยจำนวน 60,000 บาท ที่จำเลยค้างชำระซึ่งเป็นดอกเบี้ยที่คิดในอัตราร้อยละ 2 ต่อเดือน อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราฯ มาตรา 3 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ไปรวมเข้ากับต้นเงิน 300,000 บาทที่กู้ยืม แสดงว่าโจทก์และจำเลยมีเจตนาที่จะแบ่งแยก การกู้เงิน ออกเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งคือกู้เงินจำนวน 300,000 บาท อีกส่วนหนึ่งคือ 60,000 บาท เฉพาะนิติกรรมการกู้ยืมส่วนที่เป็นดอกเบี้ยจำนวน 60,000 บาทเท่านั้น ที่ตกเป็นโมฆะ ส่วนนิติกรรมการกู้ยืมเงินระหว่างโจทก์กับจำเลยในส่วนจำนวน 300,000 บาท ยังคงสมบูรณ์อยู่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 173 หนี้กู้ยืมระหว่างโจทก์กับจำเลยในเงินส่วนนี้จึงเป็นหนี้ที่สมบูรณ์ เมื่อจำเลย จดทะเบียนเงินจำนวนที่ดินเป็นประกันหนี้เงินกู้ในวงเงิน 360,000 บาทสัญญาจำนองประกันหนี้

²⁰ ธีรจุมลิต วิทยศักดิ์, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 2, หน้า 58.

จึงมีผลใช้บังคับได้ตามจำนวนหนี้ประธานที่สมบูรณ์ คือ จำนวน 3000,000 บาท เมื่อโจทก์บอกกล่าวบังคับจำนองแล้วโจทก์ย่อมมีสิทธิบังคับจำนองในหนี้ส่วนนี้ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1647/2549 สัญญากู้ยืมเงินส่วนที่เกิน 350,000 บาท เป็นดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงินที่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนด แล้วนำมารวมเข้าเป็นต้นเงินกู้ที่ทำขึ้นใหม่ เป็นดอกเบี้ยต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา 654 และพ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 มาตรา 3 (ก) ส่วนของต้นเงินที่มาจากดอกเบี้ยที่ไม่ชอบทั้งหมดย่อมตกเป็นโมฆะ แต่ไม่ทำให้ส่วนของต้นเงินที่ชอบจำนวน 350,000 บาท เสียไปด้วย เพราะฟังสันนิษฐานโดยพฤติการณ์แห่งกรณี ได้ว่าโจทก์จำเลยเจตนาให้ส่วนที่ไม่เป็นโมฆะแยกออกจากส่วนที่เป็นโมฆะได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 173 โจทก์จึงคงมีสิทธิเรียกร้องตามสัญญากู้ยืมเงินในส่วนที่ชอบคือต้นเงิน 350,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันที่ 19 มกราคม 2540 ซึ่งเป็นวันทำสัญญากู้ยืมเงินที่โจทก์นำมาเป็นมูลฟ้อง ดังนั้น ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 7 ให้จำเลยชำระดอกเบี้ยนับแต่วันที่ 19 มกราคม 2536 ซึ่งเป็นวันที่กู้ยืมเงินตามสัญญากู้ยืมเงินฉบับก่อน ทั้งที่โจทก์มิได้ฟ้องขอให้บังคับ จึงเป็นการพิพากษาเกินไปกว่าหรือนอกจากคำฟ้องไม่ชอบด้วย ป.วิ.แพ่ง มาตรา 142 ประกอบ มาตรา 246

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3375/2549 หนังสือสัญญากู้ยืมเงินฉบับแรก ข้อ 2 มีข้อความเป็นตัวพิมพ์ระบุว่าผู้กู้ยอมให้ดอกเบี้ยแก่ผู้ให้กู้ชั่งละ 1 บาท ต่อเดือน แต่ข้อความถัดไป กลับเขียนอัตราดอกเบี้ยไว้ว่าร้อยละ 1.5 ต่อเดือน ซึ่งขัดแย้งกันเอง เมื่อโจทก์มิได้นำสืบให้เห็นว่า ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 1.5 ต่อเดือน ที่เขียนไว้ นั้นผิดพลาดหรือไม่ถูกต้องอย่างไร จึงต้องตีความว่า ข้อตกลงดังกล่าวให้สิทธิโจทก์คิดดอกเบี้ยได้ถึงอัตราร้อยละ 1.5 ต่อเดือน หรือเท่ากับอัตราร้อยละ 18 ต่อปี อันเป็นการฝ่าฝืนต่อ พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 มาตรา 3 ประกอบด้วย ป.พ.พ. มาตรา 654 ข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยจึงตกเป็นโมฆะ

หนังสือสัญญากู้ยืมเงินฉบับที่สอง ข้อ 2 มีข้อความเป็นตัวพิมพ์ระบุว่าผู้กู้ยอมให้ดอกเบี้ยแก่ผู้ให้กู้ชั่งละ 1 บาท ต่อเดือน แต่ข้อความถัดไปที่เว้นช่องว่างไว้สำหรับกรอก กำหนดเวลาชำระดอกเบี้ยนั้นกลับมีข้อความเขียนว่าไม่ต้องเสียดอกเบี้ย ข้อความทั้งสองแห่งดังกล่าว จึงขัดแย้งกันและเป็นที่ยสงสัย โจทก์ย่อมมีสิทธินำพยานประกอบการแปลความหมายตามเจตนาแห่งจริงของการทำข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยได้ เพราะเท่ากับเป็นการนำสืบว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ตีความหมายผิดตามนัยแห่ง ป.วิ.พ. มาตรา 94 วรรคสอง เมื่อข้อความที่ระบุว่าผู้กู้ยอมให้ดอกเบี้ย ชั่งละ 1 บาท ต่อเดือน ยังปรากฏอยู่โดยมิได้ขีดฆ่าหรือกระทำโดยประการอื่นเพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่มีเจตนาจะให้ผลบังคับ ส่วนข้อความที่เขียนว่าไม่ต้องเสียดอกเบี้ยก็ปรากฏอยู่ในข้อความที่

เกี่ยวกับกำหนดเวลาชำระดอกเบี้ย ทั้งไม่มีข้อความอื่นใดที่แสดงว่าผู้ให้กู้ไม่ประสงค์จะเรียกดอกเบี้ย ดอกเบี้ยจากผู้กู้ตลอดไป เมื่อพิจารณาสัญญา ข้อ 3 ที่กำหนดให้ผู้กู้ชำระหนี้ภายในวันที่ 27 สิงหาคม 2540 ประกอบด้วยแล้ว มีเหตุผลรับฟังได้ตามที่โจทก์นำสืบว่าโจทก์ไม่ประสงค์จะเรียกดอกเบี้ย ในกรณีที่จำเลยที่ 1 ชำระหนี้ภายในกำหนดเท่านั้น แต่หากจำเลยที่ 1 ผิดนัด โจทก์จึงจะเรียกดอกเบี้ย ดอกเบี้ยตามอัตราที่กำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อจำเลยที่ 1 ผิดนัดไม่ชำระหนี้ภายในกำหนด โจทก์จึงมีสิทธิ คิดดอกเบี้ยชั่งละ 1 บาท ต่อเดือน หรือเท่ากับอัตราร้อยละ 15 ต่อปี นับแต่วันที่ 28 สิงหาคม 2540

2.1.5.2 การทำนิติกรรมอำพราง²¹

เป็นการทำสัญญาอื่นซึ่งให้ผลประโยชน์แก่ผู้ให้กู้ในทำนองเดียวกันเพื่อ หลีกเลี่ยงกฎหมายโดยทำสัญญาเป็นนิติกรรมประเภทอื่น เนื่องจากพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา พุทธศักราช 2475 นี้บังคับใช้เฉพาะนิติกรรมประเภทสัญญากู้ยืมเงินเท่านั้น จึงต้องเลี่ยง ไปทำเป็นนิติกรรมสัญญาประเภทอื่น ซึ่งไม่มีข้อห้ามเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย หรือมีอัตราดอกเบี้ยสูง กว่าสัญญากู้ยืมเงิน อย่างไรก็ตามก็ตีพฤติการณ์เช่นนี้ก็ถือเป็นความผิดตามมาตรา 3 (ข) เนื่องจากเป็นการ กำหนดข้อความไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้หรืออื่นๆ โดยมีเจตนาพิเศษเพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา

ตัวอย่างการทำนิติกรรมอำพราง

- สัญญาขายฝาก โดยมักจะระบุว่าคู่กรณีทำการกู้ยืมเงินกันแต่เพื่อประกัน หนี้จึงทำสัญญาขายฝากต่อกัน โดยบวกดอกเบี้ยเกินอัตราไว้ในสินได้ เนื่องจากเดิมกฎหมายไม่ กำหนดอัตราดอกเบี้ยจึงเรียกได้อย่างเสรี แต่ปัจจุบันมีการแก้ไขกฎหมายโดยมิให้เรียกสินได้สูงกว่า ราคาขายฝากเกินร้อยละ 15 หากเกินก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละ 15 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์ มาตรา 499 วรรคสอง อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดเกินก็ถูกปรับลงมาไม่ถึงเป็น โฆษะและไม่ถึง เป็นความผิด

อย่างไรก็ดีในการทำนิติกรรมกฎหมายถือเอาเจตนาที่แท้จริง คือการกู้ยืมเงิน นิติกรรมการกู้ยืมเงินจึงถูกอำพรางโดยสัญญาอื่นๆ ต้องบังคับตามนิติกรรมที่ถูกอำพรางคือสัญญากู้ยืม ส่วนสัญญาที่อำพรางไว้จึงเป็น โฆษะ ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 155 วรรคสอง ดังนั้นข้อตกลงเรื่องอัตราดอกเบี้ยในสัญญาที่อำพรางไว้จึงเป็น โฆษะเช่นกัน ส่วนดอกเบี้ยในสัญญา

²¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 58.

กู้ยืมก็เป็น โฆษะและมีความผิดตามมาตรา 3(ข) แห่งพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พุทธศักราช 2475 อีกด้วย

- การปล่อยเงินกู้โดยทำเป็นอุตสาหกรรมครอบครัว ลูกหนี้ที่ถูกกรมบังคับคดีไล่ยึดทรัพย์ในพื้นที่ จ.อุบลราชธานีมี “เจ้าหนี้ในระบบ” ซึ่งเป็นอดีตข้าราชการฝ่ายปกครอง สองสามีภรรยาปล่อยกู้เงินเป็น อุตสาหกรรมครอบครัว โดยมีพฤติการณ์ว่าเมื่อสามีปล่อยกู้ ต่อมาลูกหนี้ ไม่มีเงินชำระหนี้ ภรรยาจะให้กู้เพื่อเอาเงินมาใช้สามีจนลูกหนี้เป็นหนี้แบบเวียนเทียนเกือบ 1.8 พันราย สืบสวนไปก็พบพฤติกรรมว่า มีการทำสัญญาให้ลูกหนี้กู้เงิน 5 หมื่นบาท แต่เขียนสัญญา 1.5 หมื่นบาท และให้ขายฝากบ้านและที่ดิน เมื่อถึงเวลาไม่มีเงินจ่าย ถูกฟ้องขับไล่ เจ้าหนี้อาศัยอำนาจ “ศาล” บังคับจำนองเอาหนี้สินขายฝากดังกล่าวไปขายทอดตลาดอย่างไม่เป็นธรรม เพราะความไม่รู้กฎหมาย ลูกหนี้ จึงเสียเปรียบในการทำสัญญา เมื่อถูกฟ้องก็ยังไม่มียกความช่วยเหลือ ศาลหรือพนักงาน บังคับคดีเห็นแล้ว แต่ช่วยเหลือไม่ได้ เพราะทุกอย่างขึ้นอยู่กับ “สัญญา” ²²

- การทำสัญญาเช่าซื้อ²³ วิธีการของเงินกู้ในระบบในลักษณะนี้ คือหลังจากที่ลูกหนี้เดือดร้อนต้องการใช้เงินสดด่วน ก็จะติดต่อไปทางโทรศัพท์ตามที่โฆษณาไว้ที่ใบปลิว ซึ่ง ส่วนมากสถานที่นัดพบมักจะเป็นร้านจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้าหรือร้านจำหน่ายโทรศัพท์มือถือตามห้างสรรพสินค้า เบื้องต้นเจ้าหนี้จะขอหมายเลขบัตรผ่อนสินค้าเพื่อตรวจสอบเครดิตที่ลูกหนี้ได้รับ และขอเงินคงเหลือ ตัวอย่างเช่น ต้องการเงินสด 20,000 บาท หากมีเงินคงเหลือที่บริษัทบัตรเครดิต. อนุมัติให้จำนวนเงิน 30,000 บาท เจ้าหนี้ก็จะให้ลูกหนี้ทำสัญญาเช่าซื้อสินค้าใดสินค้าหนึ่งใน ราคา 30,000 บาท โดยมีบริษัท ก. เป็นผู้ให้เช่าซื้อ และมีลูกหนี้เป็นผู้เช่าซื้อ มีหน้าที่ต้องผ่อนชำระค่าเช่าซื้อเดือนละ 3,000 บาทเป็นเวลา 10 เดือน กับบริษัท ก. โดยที่ไม่ได้รับของหรือสินค้านั้นแต่อย่างใด เพราะหลังจากที่ทำสัญญาเช่าซื้อเรียบร้อยแล้ว ผู้ที่พาลูกหนี้มาก็จะมอบเงินสดให้ลูกหนี้ 20,000 บาท หักไว้ 10,000 บาทเป็นค่าดำเนินการและดอกเบี้ยล่วงหน้า 10 เดือน ส่วนลูกหนี้ก็มีหน้าที่ผ่อนชำระค่าสินค้ากับบริษัท ก. ทุกเดือน ถ้าผ่อนครบก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ถ้าลูกหนี้เกิดขาดส่ง สัก 2-3 งวด บริษัท ก. ก็จะเริ่มทวงเงิน และยึดสินค้าคืนซึ่งลูกหนี้อาจจะแปลกใจว่าสินค้าอะไร เพราะความจริงไม่เคยได้รับสินค้าเลย เห็นแต่สัญญาเช่าซื้ออย่างเดียว กรณีดังกล่าวนี้ที่ลูกหนี้มีสิทธิที่จะถูกดำเนินคดีแล้วติดคุก เพราะตามหลักกฎหมายเช่าซื้อนั้น ตราบใดที่ผู้เช่าซื้อชำระค่าสินค้า

²² ทุกข์ใจ.....ทำไมถึงเป็นหนี้. (ออนไลน์) (2553, 23 กุมภาพันธ์). หนังสือพิมพ์โพสทูเดย์รายวัน เข้าถึงได้จาก

<http://www.posttoday.com>. (2553, 25 กุมภาพันธ์).

²³ หมัดน็อกเจ้าหนี้ในระบบ (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<http://www.pattanakit.net/index.php?lay=show&ac=article&Ntyp= 118>. (2553, 17 มีนาคม).

ไม่ครบ กรรมสิทธิ์ในสินค้าก็ยังเป็นของผู้ให้เช่าซื้ออยู่ ส่วนผู้เช่าซื้อเป็นได้แค่ผู้ครอบครอง และมีสิทธิใช้สอยทรัพย์สินเท่านั้น หากลูกหนี้ไม่มีสินค้าไปคืน บริษัท ก. ก็สามารรถดำเนินคดีอาญาขอหายกยออกทรัพย์ได้

เรื่องนี้จึงเป็นการทำนิติกรรมอำพราง เพราะเจตนาจริง ๆ คือสัญญากู้ยืมเงิน แต่ถูกอำพรางด้วยสัญญาเช่าซื้อสินค้า ที่ฝ่ายผู้ให้เช่าได้รับดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 10 ตลอดระยะเวลา 10 เดือน

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2802/2522 เดิมโจทก์มีเจตนาจะทำสัญญาจำนอง แต่เมื่อจำเลยไม่ตกลงด้วย และให้ทำสัญญาขายฝาก โจทก์ก็ตกลงยินยอม เช่นนี้ ถือว่าโจทก์ทำสัญญาขายฝากด้วยความสมัครใจเอง มิใช่เกิดจากเจตนาลวง และมีใช้นิติกรรมอำพรางสัญญาจำนอง แม้จำเลยจะคิดผลประโยชน์ในการรับซื้อฝาก โดยเรียกเท่ากับดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 1 บาท 75 สตางค์ ต่อเดือน เป็นอัตราเกินกว่ากฎหมายกำหนดในการเรียกดอกเบี้ยก็ตาม แต่เมื่อนำผลประโยชน์ที่เรียกมารวมกับเงินค่ารับซื้อฝากที่จำเลยให้โจทก์ไปแล้วย่อมกลายเป็นสินไถ่ซึ่งในสัญญาขายฝาก คู่สัญญาจะกำหนดสินไถ่โดยเรียกผลประโยชน์รวมไปกับเงินต้นเท่าใดก็ได้ โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 499 อนุญาตไว้ และคู่สัญญาย่อมตกลงผ่อนชำระสินไถ่กันได้ การผ่อนชำระเงินต้นของโจทก์ย่อมมีผลเท่ากับผ่อนชำระสินไถ่บางส่วนนั่นเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 291/2541 การที่โจทก์ผู้รับซื้อฝาก คิดดอกเบี้ยจาก ส. ผู้ขายฝากและจำเลยทั้งสองซึ่งเป็นภริยาและบุตรของ ส. เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 499 บัญญัติให้กำหนดสินไถ่กันไว้ได้ การที่โจทก์ตกลงกับ ส. และจำเลยทั้งสองให้ชำระดอกเบี้ยในระหว่างอายุสัญญาขายฝาก จึงเป็นการกำหนดให้ ส. และจำเลยทั้งสองชำระสินไถ่ ให้โจทก์ทั้งสองบางส่วนนั่นเอง ที่จำเลยทั้งสองฎีกาว่า ถ้าศาลฟังว่าสัญญาขายฝากฉบับพิพาทได้ทำกันจริง สัญญาขายฝากดังกล่าวก็ตกเป็นโมฆะเพราะก่อนไปจดทะเบียนขายฝาก โจทก์ทั้งสองได้รู้แล้วว่า ส. ได้จดทะเบียนหย่ากับจำเลยที่ 2 และตกลงยกที่ดินและบ้านพิพาทให้แก่จำเลยที่ 1 กับพวก ซึ่งเป็นผู้เยาว์ ส. ไม่มีอำนาจเอาไปจดทะเบียนขายฝากให้โจทก์ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องนั้นเป็นข้อที่จำเลยทั้งสองได้ยกเรื่องดังกล่าวเป็นข้อต่อสู้ในคำให้การและฟ้องแย้งด้วยแล้ว แม้ศาลชั้นต้นไม่ได้กำหนดประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นข้อพิพาท แต่ปัญหาที่ว่าโจทก์ทั้งสองมีอำนาจฟ้องหรือไม่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน จำเลยทั้งสองมีสิทธิยกขึ้นฎีกาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249 วรรคสอง ส. กับจำเลยที่ 2 จดทะเบียนหย่ากันและได้ทำบันทึก

ข้อตกลงที่ดินและบ้านพิพาทให้จำเลยที่ 1 กับพวกซึ่งเป็นบุตรและยังเป็นผู้เยาว์ สัญญาดังกล่าว เป็นสัญญาแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1532 และ เป็นสัญญาเพื่อประโยชน์ของจำเลยที่ 1 กับพวกซึ่งเป็นบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 374 และสิทธิของจำเลยที่ 1 กับพวกจะเกิดขึ้นเมื่อได้แสดงเจตนาว่าจะถือเอา ประโยชน์จากสัญญานั้น ตามมาตรา 374 วรรคสอง เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 กับพวกได้แสดง เจตนาถือเอาประโยชน์จากสัญญาดังกล่าว จำเลยที่ 1 กับพวกจึงยังไม่มีสิทธิในที่ดินและบ้านพิพาท ส. ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเป็นเจ้าของย่อมสามารถโอนที่ดินและบ้านพิพาทให้แก่บุคคลอื่นได้ ดังนั้น โจทก์ ซึ่งเป็นผู้รับซื้อฝากที่ดินและบ้านพิพาทจาก ส. ย่อมได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์ดังกล่าว โจทก์จึงมีอำนาจ ฟ้อง โจทก์กับ ส. มีเจตนาทำสัญญาขายฝากโดยได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และนิติ กรรมการขายฝากถูกต้องตามแบบแล้ว แม้โจทก์จะไม่แจ้งให้เจ้าพนักงานที่ดินทราบว่าการขายฝาก มีการชำระดอกเบี้ย ก็ไม่มีผลทำให้การขายฝากตกเป็นโมฆะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1141/2545 โจทก์และจำเลยมีเจตนาทำสัญญากู้ยืมเงินกัน โดยจำเลยนำโฉนดที่ดินมาวางเป็นหลักประกันตั้งแต่ต้น มิได้มีเจตนาที่จะทำสัญญาขายฝากที่ดิน และบ้านพิพาท สัญญาขายฝากที่ทำไว้จึงเป็นนิติกรรมอำพรางการกู้ยืมเงินและตกเป็น โมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา 118 วรรคหนึ่ง (มาตรา 155 วรรคหนึ่ง ที่แก้ไขใหม่) ต้องบังคับตามสัญญากู้ยืมเงินซึ่งเป็นนิติกรรม ที่ถูกอำพรางไว้ตามมาตรา 118 วรรคสอง (มาตรา 155 วรรคสอง ที่แก้ไขใหม่) โดยถือว่าจำเลยได้ มอบโฉนดที่ดินและบ้านพิพาทให้โจทก์ยึดถือไว้เป็นประกันหนี้เงินกู้ยืมเท่านั้น แต่จำเลยยังชำระต้น เงินและดอกเบี้ยให้แก่โจทก์ไม่ครบถ้วนจำเลยยังไม่มีสิทธิขอให้โจทก์คืนโฉนดที่ดินพิพาท และเมื่อ การขายฝากที่ดินพิพาทตกเป็นโมฆะ ศาลก็ชอบที่จะพิพากษาให้เพิกถอนเสีย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1871/2549 ผ. กับจำเลยทำนิติกรรม ตามบันทึกข้อตกลง เรื่องกรรมสิทธิ์รวม (มีค่าตอบแทน) มีข้อความว่าจำเลยเสียค่าตอบแทนให้ ผ. เป็นเงิน 1,600,000 บาท และ ผ. จดทะเบียนกรรมสิทธิ์รวมให้จำเลยจำนวน 2,000 ส่วน แต่จำเลยไม่ได้ให้ค่าตอบแทน จำนวนดังกล่าวแก่ ผ. เพราะ ผ. จดทะเบียน โอนกรรมสิทธิ์รวมให้แก่จำเลยโดยไม่มีค่าตอบแทน แต่ ทำบันทึกข้อตกลงดังกล่าวเพื่อลวงไม่ให้บุตรซึ่งเป็นบิดาโจทก์ทราบ ถือได้ว่า ผ. ทำบันทึกข้อตกลง ดังกล่าว ซึ่งเป็นนิติกรรมซื้อขายที่ดินกับจำเลยเพื่ออำพรางนิติกรรมยกให้

การที่นิติกรรมอันหนึ่งทำขึ้นเพื่ออำพรางนิติกรรมอีกอันหนึ่ง นิติกรรมอันแรก คือบันทึกข้อตกลงเรื่องกรรมสิทธิ์รวม (มีค่าตอบแทน) ย่อมเป็นการแสดงเจตนาลวงด้วยสมรู้กัน ระหว่างคู่กรณี นิติกรรมดังกล่าวย่อมเป็น โมฆะ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 155 วรรคแรก ส่วนนิติกรรมที่ ถูกอำพรางคือสัญญาให้ต้องบังคับตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ถูกอำพราง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 155

วรรคสอง การที่ ผ. จดทะเบียนข้อตกลงเรื่องกรรมสิทธิ์รวม (มีค่าตอบแทน) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเช่นเดียวกับนิติกรรมให้ ย่อมถือได้ว่าการจดทะเบียนข้อตกลงเรื่องกรรมสิทธิ์รวมดังกล่าวเป็นการทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนสำหรับนิติกรรมการให้ที่ถูกต้องด้วยนิติกรรมการยกที่ดินให้ระหว่าง ผ. กับจำเลยจึงไม่เป็นโมฆะ

2.1.5.3 บริการเงินด่วนผ่านบัตรพลาสติก

บริการเงินด่วนผ่านบัตรพลาสติก ได้แก่ บัตรเครดิตของธนาคารหรือสถาบันการเงินต่างๆ เช่น บัตรผ่อนสินค้าที่มีใช้สถาบันการเงิน (Non Bank) เช่น บัตรอีออน บัตรอีซี่บาย บัตรเฟิร์ทชอยส์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงบัตรห้างสรรพสินค้าต่างๆ เช่น บัตรเทสโก้โลตัส บัตรบิ๊กซี เป็นต้น ซึ่งผู้ดำเนินการหรือนายหน้าจะมีเจ้าของเงิน และเจ้าของเงินคือบริษัทเจ้าของบัตรเหล่านี้ไม่ใช่คู่สัญญาด้วยแต่อย่างใด แต่ทั้งนี้จะมีวิธีการที่ปกปิดโดยอาศัยช่องว่างทางวิธีการขอสินเชื่อและทางกฎหมายเพื่อหาประโยชน์และผู้กู้ก็นิยมเช่นกันจนเกิดเป็นปัญหาอย่างมากในปัจจุบัน โดยผู้กู้เพียงแต่เป็นผู้ถือบัตรเครดิตหรือบัตรผ่อนสินค้าของบริษัทต่างๆ ตลอดจนบัตรผ่อนสินค้าของห้างสรรพสินค้า โดยผู้ดำเนินธุรกิจเงินด่วนจะให้ผู้บริโภครู้สึกสนใจในธุรกิจเงินด่วน นำบัตรเหล่านี้มาซื้อเป็นเครื่องมือในการหาผลประโยชน์ให้แก่ตน โดยรูปแบบและรายละเอียดจะได้กล่าวต่อไป

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5298/2551 ป.วิ.พ. มาตรา 4 (1) บัญญัติว่า คำฟ้องให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล ไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่ คำว่า มูลคดีเกิดขึ้น หมายถึง เหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิอันจะทำให้โจทก์มีอำนาจฟ้อง เมื่อโจทก์อนุมัติวงเงินสินเชื่อบุคคลให้แก่จำเลย ณ ที่ทำการของโจทก์ ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงปทุมวัน ต่อมาจำเลยผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ให้แก่โจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย จึงเห็นได้ว่าเหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิที่ทำให้โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยเกิดขึ้น ณ ที่ทำการของโจทก์ซึ่งเป็นสถานที่อนุมัติสินเชื่อบุคคลให้แก่จำเลยอันอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงปทุมวัน ดังนั้น โจทก์จึงมีอำนาจเสนอคำฟ้องคดีนี้ต่อศาลแขวงปทุมวันได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว การที่โจทก์ใช้โทรศัพท์แจ้งเรื่องการอนุมัติสินเชื่อบุคคลให้แก่จำเลยเป็นเพียงการอำนวยความสะดวกให้แก่จำเลยซึ่งเป็นลูกค้านั่น หาทำให้มูลคดีที่เกิดขึ้น ณ ที่ทำการของโจทก์เปลี่ยนแปลงไปไม่

โจทก์เป็นบริษัทจำกัดไม่ใช่สถาบันการเงินตามกฎหมาย ขณะทำสัญญาฯ ยังไม่มีประกาศกระทรวงการคลังและประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ในการประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลสำหรับผู้ประกอบธุรกิจที่มีใช่สถาบันการเงิน ดังนั้นการเรียก ดอกเบี้ยเงินกู้จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของ ป.พ.พ. มาตรา 654 และ พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 มาตรา 3 ห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ 15 ต่อปี แม้โจทก์จะคิดผลประโยชน์ตอบแทน ตามสัญญาเป็นค่าบริการครั้งแรก และค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินต่างหากจากดอกเบี้ยปกติที่เรียกเก็บ โดยใช้ชื่อเรียกแตกต่างออกไป แต่ผลประโยชน์ดังกล่าวก็เป็นค่าตอบแทนที่จำเลยต้องใช้ให้แก่โจทก์ จากการได้กู้ยืมเงิน ดังนั้น เงินที่โจทก์คิดเป็นค่าบริการครั้งแรกและค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินดังกล่าว จึงเป็นดอกเบี้ยของสัญญากู้ยืมเงิน โจทก์ได้รับผลประโยชน์คิดเป็นดอกเบี้ยทั้งหมดตามสัญญาได้แก่ ค่าบริการครั้งแรก ค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินและดอกเบี้ยที่เรียกเก็บรายเดือน อันเป็นการคำนวณ จากต้นเงินและดอกเบี้ยทั้งหมดที่คำนวณไว้ล่วงหน้าเป็นเวลา 2 ปี โดยจำเลยต้องผ่อนชำระต้นเงินและ ดอกเบี้ยให้แก่โจทก์เท่ากันทุกเดือน โดยที่จำนวนดอกเบี้ยที่จำเลยต้องชำระมิได้ลดลงตามสัดส่วนของ ต้นเงินที่ลดลง จึงเป็นอัตราดอกเบี้ยคงที่ (Flat rate) เมื่อคำนวณเป็นดอกเบี้ยตามอัตราปกติ (Effective rate) ซึ่งเกินกว่าอัตราร้อยละ 15 ต่อปี อันเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. มาตรา 654 และ พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 มาตรา 3 ข้อตกลงที่เกี่ยวกับผลประโยชน์จากการกู้ยืมในสัญญา ในส่วนที่ถือเป็นดอกเบี้ยทั้งหมดจึงตกเป็นโมฆะ โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวจาก จำเลย และต้องหักเงินค่าบริการครั้งแรกที่โจทก์เรียกเก็บไปแล้วออกจากต้นเงินที่จำเลยต้องรับผิดชอบ ต่อ โจทก์ตามสัญญาด้วย ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของ ประชาชน ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้

2.1.6 ปัจจัยที่มีผลต่อการเงินนอกระบบ²⁴

2.1.6.1 การดำเนินนโยบายสินเชื่อเกษตร

เป็นการอัดฉีดเงินสู่ชนบทโดยผ่านการให้สินเชื่อในระบบธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) นับเป็นนโยบายที่ ธกส. ประสบความสำเร็จสูงในการขยายฐานลูกค้า ซึ่งครอบคลุมประมาณร้อยละ 90 ของครัวเรือนเกษตร ทำให้ ธกส. มีบทบาททดแทนธนาคารพาณิชย์ ในอดีต อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายอัดฉีดเงินสินเชื่อในระบบผ่าน ธกส. ในช่วงก่อนการเปิดเสรีทางการเงิน ไม่มีผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ย แต่มีผลทำให้ผู้กู้กลุ่มที่มีฐานะดีและปานกลาง

²⁴ นิพนธ์ พัวพงศกร, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 12, หน้า 96.

โยกย้ายการกู้จากนายทุนมาเป็นกู้จาก ธกส. แทน แต่หลังการเปิดเสรีทางการเงิน มีผลทำให้อัตราดอกเบี้ยลดลงและผู้ให้กู้นอกระบบลดจำนวนลง

2.1.6.2 กลุ่มออมทรัพย์ชาวบ้าน

ในช่วง 20 – 30 ปีที่ผ่านมา กลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มแชร์เป็นปรากฏการณ์ที่น่าทึ่งที่สุดทั้งในประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนา เพราะมีคนจำนวนมากใช้บริการของกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มสินเชื่อ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีความสามารถในการระดมเงินออมสูงหรือสามารถให้เงินกู้ในวงเงินที่สูงมาก แม้ว่าอัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมสูง แต่สมาชิกก็ยินดีเพราะตนได้ประโยชน์จากกลุ่มเต็มที

ในระยะแรกการกู้ยืมส่วนใหญ่เป็นการสนองความจำเป็นเร่งด่วนหรือความต้องการที่ผู้ให้กู้นอกระบบไม่อาจสนองตอบได้ แต่ในภายหลังบางกลุ่มมีการขยายกิจกรรมให้กู้เพื่อการลงทุนระยะยาว รวมทั้งมีการจัดสวัสดิการให้สมาชิก เช่น ค่ารักษาพยาบาล นอกจากนี้ ยังพบว่าในแต่ละประเทศ การออมทรัพย์และการกู้ยืมของกลุ่มออมทรัพย์มีรูปแบบที่หลากหลายและแตกต่างกันไป สะท้อนให้เห็นว่าระบบการเงินนอกระบบมีนวัตกรรมและพลวัตสูง

กรณีกลุ่มออมทรัพย์ในประเทศไทย พบว่า ในระยะแรกความสำเร็จของการดำเนินงานจำกัดอยู่ในบางพื้นที่ โดยเฉพาะภาคใต้ ทั้งนี้เนื่องจาก สมาชิกมีรายได้สม่ำเสมอ ฐานะของคนในหมู่บ้านหรืออย่างน้อยฐานะของคนในกลุ่มใกล้เคียงกัน การอพยพออกจากพื้นที่มีน้อยหนี้เสียจึงมีน้อย แต่ในระยะหลังกลุ่มออมทรัพย์ในพื้นที่อื่นๆ ประสบความสำเร็จมากขึ้น จนแพร่ขยายไปทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว

2.1.6.3 ผลกระทบของการมีกลุ่มออมทรัพย์

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้าน ได้แสดงให้เห็นว่าการมีกลุ่มออมทรัพย์เกิดขึ้นในหมู่บ้านมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในหมู่บ้านดังนี้

- ธนาคารหมู่บ้านเอื้อประโยชน์ให้แก่คนรวยมากกว่าคนจน กล่าวคือคนรวยมีโอกาสเข้าร่วมโครงการสูงกว่าคนจนถึงสองเท่า คนรวยจะได้เป็นกรรมการและสามารถใช้ตำแหน่งกู้เงิน ได้มากกว่าสมาชิกอื่น นอกจากนี้ยังพบว่า สมาชิกใช้ความรู้จักกันคัดสมาชิกที่น่าเชื่อถือเข้ากลุ่ม

- ลดการกู้ยืมนอกระบบ

การกู้ยืมเงินนอกระบบก็หมายถึงสินเชื่อระบบนั่นเอง อย่างไรก็ตามมีการพบหลักฐานว่าการเงินนอกระบบก็ทำให้มีการออมเกิดขึ้นด้วย กล่าวคือ วงเงินสินเชื่อของนายทุนนอกระบบแสดงให้เห็นว่านายทุนต้องมีเงินออมจำนวนมาก ขณะที่กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ แชนร์ ล้วนเป็นข้อพิสูจน์ว่ามีเงินออมจำนวนมากในตลาดเงินนอกระบบและเงินออมดังกล่าวมีอัตราเพิ่มที่สูงมากด้วย ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนว่าประเทศมีทรัพยากรเงินออมมหาศาลที่อยู่นอกระบบสถาบันการเงิน ที่สามารถระดมมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ ซึ่งถึงแม้ว่าเดิมจะมีความเชื่อว่าสินเชื่อระบบไม่ช่วยให้มีการผลิตเพิ่มขึ้น เพราะเป็นสินเชื่อเพื่อการบริโภคไม่ใช่เพื่อการผลิต จึงมีการดำเนินนโยบายลดสินเชื่อระบบ พร้อมไปกับการส่งเสริมการให้สินเชื่อในระบบเพื่อการผลิต แต่เงินกระเป๋ายักษ์ก็เหมือนกระเป๋ายาว กล่าวคือไม่ว่าผู้กู้ซึ่งเป็นแรงงานรับจ้าง กู้เงินมาเพื่อบริโภคในครัวเรือน หรือ ธกส. ให้เกษตรกรกู้เงินไปทำการผลิต โดยมีการรับแรงงานรับจ้าง ซึ่งเมื่อแรงงานรับจ้างมีรายได้ก็นำไปใช้ในการบริโภค ทำให้เห็นว่าทั้งสองแนวทางไม่แตกต่างกัน แต่ถึงอย่างนั้นก็ตามมิได้หมายความว่าเงินนอกระบบจะช่วยทำให้ประเทศมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ในบางพื้นที่ยังมีเงินออมส่วนเกิน แต่บางพื้นที่มีความต้องการส่วนเกิน ทั้งนี้เพราะการเงินนอกระบบเกิดขึ้นได้เฉพาะในหมู่บ้านหรือท้องถิ่นเล็กๆ ที่ผู้กู้และผู้ให้กู้รู้จักกันเท่านั้น หากผู้ให้กู้และผู้กู้ อยู่ห่างไกลกันต้องอาศัย “การเงินในระบบ” เป็นสะพานเชื่อมโยง (Intermediation) ให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินได้อยู่ดี

2.2 วิวัฒนาการการประกอบธุรกิจการให้กู้ยืมเงินนอกระบบ อันถือเป็นการเอาเปรียบประชาชน

ธุรกิจการให้สินเชื่อระบบนั้นมีมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งรูปแบบของธุรกิจประเภทนี้ก็มีการพัฒนาให้ทันสมัยต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่เสมอ ทั้งนี้ก็เพื่อหลบเลี่ยงการตรวจสอบจากภาครัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงวิวัฒนาการของธุรกิจการให้สินเชื่อระบบในรูปแบบต่าง ๆ

2.2.1 รูปแบบของเจ้าแม่เงินกู้²⁵

(ก) การจำนองคือ สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่ง เรียกว่าผู้จำนองเอาทรัพย์สินตราไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนอง เป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับจำนอง²⁶

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 530/2546 เดิมจำเลยเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินและบ้านพิพาทที่จดทะเบียนจำนองแก่ธนาคาร ก. และจำเลยเป็นหนี้เงินกู้ยืม โจทก์จำนวนหนึ่ง ต่อมาธนาคาร ก. ทวงให้จำเลยชำระหนี้จำนอง จำเลยจึงตกลงทำสัญญาขายที่ดินและบ้านพิพาทแก่โจทก์ แล้วโจทก์นำไปจำนองธนาคาร ท. โดยมีข้อตกลงให้จำเลยผ่อนชำระหนี้แทนโจทก์เมื่อชำระครบถ้วนแล้ว โจทก์จะโอนที่ดินและบ้านพิพาทคืนจำเลย ดังนั้น สัญญาขายบ้านและที่ดินพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยทำขึ้นโดยมีเจตนาที่แท้จริง แต่มีเงื่อนไขในการโอนกลับคืนอันถือเป็นข้อตกลงที่บังคับได้ การซื้อขายบ้านและที่ดินดังกล่าวจึงมิใช่การแสดงเจตนาลวง แต่เมื่อจำเลยไม่ได้ผ่อนชำระหนี้แทนโจทก์ และโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ไม่ประสงค์ให้จำเลยและบริวารอยู่ในที่ดินและบ้านพิพาทอีกต่อไป โจทก์ย่อมมีสิทธิฟ้องขับไล่จำเลยและบริวารออกไปจากที่ดินและบ้านพิพาทได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7275/2546 เดิม น. และจำเลยได้กู้ยืมเงิน ส. นื่องโจทก์จำนวน 150,000 บาท ต่อมาโจทก์และจำเลยตกลงกันให้โจทก์นำเงินกู้ยืมตามฟ้องไปชดใช้หนี้แก่ ส. โดยจำเลยยอมกู้ยืมเงินจากโจทก์และจดทะเบียนจำนองที่ดินเป็นประกันการชำระหนี้จำนวน 183,300 บาท แก่โจทก์แม้ในวันที่โจทก์และจำเลยทำสัญญาจำนองที่ดิน โจทก์จะไม่ได้ส่งมอบเงินกู้ยืมให้แก่จำเลย แต่เมื่อโจทก์ได้ชำระหนี้ที่จำเลยมีต่อ ส. แทนจำเลยไป และจำเลยยอมทำสัญญาจำนองที่ดินแทนถือได้ว่าโจทก์ได้ส่งมอบเงินกู้ยืมให้แก่จำเลยแล้ว การกู้ยืมเงินและสัญญาจำนองที่ดินระหว่างโจทก์และจำเลยย่อมบริบูรณ์ใช้บังคับระหว่างกันได้

(ข) การขายฝากคือ สัญญาซื้อขายซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกไปยังผู้ซื้อโดยมีข้อตกลงกันว่าผู้ขายอาจไถ่ทรัพย์สินนั้นคืนได้²⁷

²⁵ ญรัฐฉวี วิทยศศักดิ์พันธ์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 2, หน้า 58.

²⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 702 วรรคแรก บัญญัติว่า “อันว่าจำนองนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จำนองเอาทรัพย์สินตราไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนอง เป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับจำนอง”

²⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 491 บัญญัติว่า “อันว่าขายฝากนั้น คือ สัญญาซื้อขายซึ่งกรรมสิทธิ์ใน

เจ้าแม่เงินกู้ตามท้องถิ่นต่างๆ นิยมใช้รูปแบบการปล่อยเงินกู้โดยใช้สัญญาขายฝาก หรือทำสัญญาจำนองเป็นเครื่องมือ โดยมีกระบวนว่า คู่กรณีทำการกู้ยืมเงินกัน แต่เพื่อประกันหนี้จึงทำสัญญาขายฝากไว้ต่อกัน โดยบวกดอกเบี้ยเกินอัตราไว้ในสินไถ่ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนด อัตราดอกเบี้ย จึงเรียกกันได้อย่างเสรี แต่ปัจจุบันการแก้ไขกฎหมาย โดยมีให้สินไถ่สูงกว่าราคาขายฝากเกินร้อยละ 15 หากเกินก็ให้ลดลงเป็นร้อยละ 15²⁸ อัตราดอกเบี้ยที่กำหนดเกินก็จะถูกปรับลงมา โดยไม่ถือเป็นโมฆะ และไม่ถือเป็นความผิด

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 707-708/2505 สัญญาขายฝากทำเมื่อ 30 กันยายน 2498 กำหนดไถ่ใน 15 เดือน วันสุดท้ายที่จะไถ่ได้คือวันที่ 31 ธันวาคม 2499 แต่วันนั้นและวันที่ 1 - 2 มกราคม 2500 เป็นวันหยุดราชการ ผู้ขายฝากจึงมีสิทธิขอไถ่ได้ในวันที่ 3 มกราคม 2500 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 161 ผู้ขายฝากพร้อมที่จะไถ่ได้ในกำหนดแล้ว ผู้ซื้อฝากบิดพลิ้ว และข่มขู่ให้ผู้ขายฝากทำหนังสือขึ้นว่าสัญญาขายฝากหมดกำหนดไถ่ถอนแล้ว และทรัพย์สินหลุดเป็นสิทธิแล้ว ซึ่งไม่ตรงกับความจริง นั้น หนังสือนั้นไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความว่าผู้ขายฝาก สละสิทธิไถ่ถอน และไม่ทำให้ผู้ขายฝากหมดสิทธิไถ่ถอน ขายฝากกัน 7 แสนบาท แต่ระบุในสัญญา เป็น 868,000 บาท โดยผู้ซื้อฝากคิดเอาผลประโยชน์อีกร้อยละ 2 ต่อเดือน ใน 1 ปี นั้น ย่อมทำได้ และเป็นสินไถ่ตามมาตรา 499 ที่ผู้ขายฝากต้องไถ่ในราคานี้ ไม่ฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 410/2510 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 499 แสดงว่า แม้คู่สัญญาขายฝากกันเป็นเงินเท่าใดก็ตาม ก็ยอมให้คู่สัญญากำหนดเงินสินไถ่แตกต่างจากเงินราคาขายฝากได้และไม่จำกัดจำนวน และเมื่อคู่สัญญาไม่ได้กำหนดสินไถ่ไว้ ก็ให้ไถ่ตามราคาขายฝากฉะนั้น เมื่อคู่สัญญาระบุจำนวนเงินราคาขายฝากไว้โดยไม่ระบุสินไถ่อีก ผู้ขายฝากก็ไถ่ตามจำนวนเงินที่ระบุไว้วันนั้น ซึ่งแม้ผิดกับราคาขายฝาก ก็มีผลเช่นเดียวกับระบุสินไถ่ไว้ สัญญาขายฝากไม่เป็นโมฆะ การกำหนดสินไถ่ไม่ใช่เป็นการเรียกดอกเบี้ยเงินกู้ ไม่ขัดประมวลกฎหมายแพ่งและ

ทรัพย์สินตกไปยังผู้ซื้อ โดยมีข้อตกลงกันว่าผู้ขายอาจไถ่ทรัพย์สินนั้นคืนได้

²⁸ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 499 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าปรากฏในเวลาไถ่ว่าสินไถ่หรือราคาขายฝากที่กำหนดไว้สูง กว่าราคาขายฝากที่แท้จริงเกินอัตราร้อยละสิบห้าต่อปี ให้ไถ่ได้ตามราคาขายฝากที่แท้จริงรวมประโยชน์ตอบแทนร้อยละสิบห้าต่อปี”

พาณิชย์ มาตรา 655 ไม่ผิดพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 537 อัตราค่าเช่าที่นั้นกฎหมายมิได้วางข้อจำกัดอันใดไว้จึงแล้วแต่คู่กรณีจะตกลงกัน

2.2.2 การเช่าซื้อผ่อนส่ง หรือจำหน่ายทองคำ²⁹

ด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พุทธศักราช 2475 กำหนดห้ามเรียกดอกเบี้ยร้อยละ 15 ต่อปี แต่บังคับเฉพาะสัญญากู้ยืมเงินเท่านั้น ดังนั้นการซื้อขายผ่อนส่ง จึงสามารถคิดดอกเบี้ยได้อย่างเสรี สำหรับการจำหน่ายนั้นก็มีพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2505 มาตรา 17 (1) (2) ที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้เป็นการเฉพาะ รูปแบบที่นิยมกันอีกรูปแบบหนึ่งก็คือ การทำสัญญาซื้อขายผ่อนส่ง หรือจำหน่ายทองคำ(ส่วนใหญ่มักจะมีการถ่ายรูปเก็บไว้เป็นหลักฐานการซื้อขาย หรือจำหน่ายดังกล่าว) เช่น กรณีของบริษัทเจเนอรัลเซอร์วิสอิเล็กทรอนิกส์จำกัด และห้างหุ้นส่วนแอลพีดีเอส ซึ่งปล่อยกู้ในลักษณะอำพราง ด้วยวิธีให้ผู้กู้ทำสัญญาซื้อทองคำแบบผ่อนส่ง โดยคิดดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ 160 – 320 ต่อปี ในกรณีที่มิได้มีการชำระคืนก็จะใช้กำลังประทุษร้าย หรือขู่จะฆ่าจะทำอันตรายต่อร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของลูกหนี้ การดำเนินการจับกุมขบวนการปล่อยกู้ นอกกระบบรายนี้เป็นไปตามนโยบายรัฐบาลและคำสั่งศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด ที่ 3/2547 ลงวันที่ กุมภาพันธ์ 2547 เรื่องการปราบปรามผู้มีอิทธิพลเงินกู้ นอกกระบบ ซึ่งมีเครือข่ายเชื่อมโยงหลายจังหวัดเกือบทุกพื้นที่ของประเทศไทย โดยเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ขูดดอกเบี้ยเป็นรายวัน ค้อโกงประชาชน และมีพฤติกรรมการทำผิดกฎหมายเป็นผู้ทรงอิทธิพล กคชี่ ข่มขู่ผู้ยากไร้ สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชน จึงได้ร้องเรียนไปยังนายกรัฐมนตรี

สำนักงานตำรวจแห่งชาติผู้รับผิดชอบจึงได้มีคำสั่งแต่งตั้ง พล.ต.ท.วงกต มณีรินทร์ ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง (ผบ.ช.ก.) เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน และมีรองผู้บังคับบัญชาตำรวจนครบาลและรองผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค 1-7 เป็นรองหัวหน้าพนักงานสืบสวนสอบสวนตามคำสั่งที่ 344/2547 ลงวันที่ 7 มิถุนายน 2547 โดยได้ร่วมกันทำการสืบสวนจนทราบว่า บริษัทเจเนอรัล เซอร์วิส อิเล็กทรอนิกส์ (2003) จำกัด และห้างหุ้นส่วนจำกัด แอล พี ดี เอส ทำธุรกิจเงินกู้ นอกกระบบโดยมีเครือข่ายโยงใยทั่วประเทศ

ดังนั้นในเรื่องของการเช่าซื้อผ่อนส่ง หรือจำหน่ายทองคำนั้น ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเงินกู้ นอกกระบบที่กลุ่มมิจฉาชีพใช้เป็นช่องทางในการหารายได้จากผู้ที่ไม่ความรู้

²⁹ ญัตติ วุฒิสภา, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 2, หน้า 70.

ทางด้านกฎหมาย ทางหน่วยงานภาครัฐเองก็พยายามที่จะหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว และตั้งหน่วยปราบปรามขบวนการเหล่านี้ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง

2.2.3 การใช้บัตรเครดิตของธนาคารพาณิชย์ หรือบัตรสินเชื่อส่วนบุคคลของผู้ประกอบธุรกิจที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน (Non Bank) เป็นเครื่องมือ

ในสถานการณ์ปัจจุบัน จากการสำรวจข้อมูลในปี พ.ศ. 2547³⁰ พบว่าหนี้ในระบบของครัวเรือนมีประมาณ 104,571 บาทต่อครัวเรือน เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนประมาณ 68,741 บาท หรือร้อยละ 68.5 และเงินเกี่ยวกับบ้านและที่ดินประมาณ 36.5 ค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคประมาณร้อยละ 29.3 ในขณะที่รายได้โดยเฉลี่ยยังมีอัตราต่ำ ทำให้การกู้เงินนอกระบบยังคงมีความสำคัญ และมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นตลอดเวลา เนื่องจากหนี้สินในครัวเรือนเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับวินัยทางการเงิน อันอาจนำไปสู่หนี้เสีย (Non performing loan : NPL) ต่อไป จากปัญหาและความจำเป็นดังกล่าว ประกอบกับรูปแบบการให้กู้นอกระบบในปัจจุบันที่สามารถให้บริการได้อย่างรวดเร็ว มีรูปแบบและทางเลือกหลากหลาย ทำให้การประกอบธุรกิจในลักษณะนี้แพร่ระบาดออกไปอย่างรวดเร็ว และเกิดขึ้นทั่วไปทั้งในส่วนภูมิภาค และกรุงเทพมหานคร ในรูปแบบของการให้บริการเงินด่วน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้ใช้บริการผ่านทางสื่อประเภทต่างๆ ตลอดจนติดประกาศตามที่สาธารณะ มีข้อความจูงใจผู้บริโภคด้วยการเสนอเงื่อนไขการกู้ยืมด้วยวิธีการต่างๆ ไม่ยุ่งยาก เพียงใช้บัตรเครดิต หรือผ่านบัตรผ่อนสินค้าของบริษัทต่างๆ ตลอดจนบัตรของห้างสรรพสินค้าต่างๆ เป็นหลักฐาน โดยผู้ประกอบการเหล่านั้นจะใช้วิธีการให้ผู้บริโภคที่สนใจบริการเงินด่วน ใช้บัตรเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์แก่ตน พิจารณาแล้วได้แก่รูปแบบ³¹ ดังนี้

2.2.3.1 การให้บริการเงินสดทันที³²

การกู้ยืมเงินประเภทนี้ เป็นกรณีผู้ถือบัตรห้างสรรพสินค้า ต้องการเงินสด ภายใต้วงเงินห้างสรรพสินค้า ก็จะมีการสอบถามทางโทรศัพท์ถึงยอดเงินที่ต้องการ และวงเงินตาม

³⁰จัดการ Non Bank. (2548, 2 มิถุนายน). ต่อนเข้าระบบ คุมดอกเบี้ย 28%, วารสารการเงินการธนาคาร กรุงเทพฯ : มีเดีย แอสโซซิเอตเต็ด, หน้า 202.

³¹กรุงเทพธุรกิจ. (2545). รายงาน : นวัตกรรมเงินกู้นอกระบบ โขกดอกเบี้ย 30% บัตรผ่อนชำระ, วารสาร ฉบับวันที่ 11 พ.ย.45 กรุงเทพฯ : กรุงเทพธุรกิจ, หน้า 12.

³²เรื่องเดียวกัน

บัตรว่ามีเพียงพอหรือไม่ พร้อมกับแจ้งด้วยว่าการขึ้นเงินสด จะต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณร้อยละ 10-15 วิธีที่ปฏิบัติก็คือ จะมีการนัดเจอบริษัทหรือร้านค้า แล้วจะให้ผู้กู้รูดเงินตามวงเงินที่มี แล้วนายหน้าก็จะเอาสินค้าที่ซื้อไว้ไป โดยผู้กู้จะได้เงินประมาณร้อยละ 80 – 90 ของเงินที่ต้องการ แต่ต้องชดใช้คืนในราคาเต็ม ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการอำพรางดอกเบี้ยที่จะต้องเสียอยู่ภายใน โดยเป็นดอกเบี้ยที่สูงกว่าที่กฎหมายกำหนดอยู่แล้ว

มีข้อควรพิจารณาว่า โดยข้อเท็จจริงแล้ว ผู้ที่มีบัตรของสถาบันการเงิน ทั้งบัตรในประเทศ และบัตรอินเตอร์เนชั่นแนล จะได้รับเงื่อนไขการเบิกเงินสดจากเคาน์เตอร์ หรือเครื่องเอทีเอ็มอยู่แล้ว โดยมีค่าธรรมเนียมในการเบิกเงินสดล่วงหน้า เพียงร้อยละ 3 – 5 เท่านั้น แต่เบิกเงินได้เพียง 1 ใน 3 ของวงเงินที่ได้รับเท่านั้น จึงตกเป็นเหยื่อของขบวนการให้เงินสดทันทีได้ง่าย เพราะสามารถได้รับเงินสดได้มากกว่า

2.2.3.2 การแปลงบัตรพลาสติกเป็นเงินสด³³

วิธีการนี้คล้ายกับวิธีการที่กล่าวมาแล้วในข้อ 1 เพียงแต่ไม่ต้องไปซื้อสินค้าหรือรูดบัตรที่ห้างสรรพสินค้า หรือตามร้านค้าที่ร่วมบริการต่างๆ แต่นายหน้าเหล่านี้จะทำตัวเป็นร้านค้ารับบัตรเสียเอง และเป็นเจ้าของร้านขายสินค้าต่างๆ ที่ผู้กู้ทำนิติกรรมด้วย เมื่อรูดบัตรและทำเป็นซื้อสินค้าเสร็จแล้วก็จะขายสินค้าคืนให้แก่นายหน้าทันที โดยได้รับเงินน้อยกว่าจำนวนสินค้าที่ซื้อ ร้อยละ 10 – 15 ทันที

2.2.3.3 การทำบัตรผ่อนชำระ³⁴

รูปแบบสุดท้ายนี้มีวิธีการพลิกแพลงมากกว่าวิธีแรกๆ คือ กรณีที่บัตรเต็มวงเงิน แต่ผู้ถือบัตรต้องการเงินด่วน กรณีนี้ผู้ให้กู้จะถามข้อมูลของผู้กู้ว่ามีบัตรอะไร ของสถาบันการเงินใดบ้าง และสามารถใช้ได้อีกเท่าไร โดยนายหน้าจะให้ผู้กู้รูดบัตรประมาณ 100 บาท เพื่อนำไปเป็นหลักฐานในการทำบัตรผ่อนชำระ กับผู้ให้บริการสินเชื่อที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน (Non Bank) ซึ่งส่วนใหญ่ ผู้ให้บริการจะเป็นร้านค้าที่มีบริการร่วมกับผู้ให้บริการสินเชื่อเหล่านั้นอยู่แล้ว หรือถ้าผู้กู้มีเงินเดือนเป็นหลักหมื่นก็จะเอาไปทำบัตรผ่อนหลายๆ ใบ เพื่อให้ได้วงเงินมากขึ้น เช่น ถ้าเงินเดือน 20,000 – 100,000 บาท วงเงินก็จะเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว การเบิกเงินสดล่วงหน้าประเภทนี้ จะถูกหักประมาณร้อยละ 30 ของวงเงินที่ต้องการ โดยผู้ให้บริการจะยื่นข้อเสนอในกรณีที่บัตรเต็มวงเงิน

³³ ญัฐวุฒิ วิทยศักดิ์พันธ์, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 2, หน้า 50.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

และต้องใช้บริการผ่าน “บัตรผ่อนชำระ” ต่างๆ ว่าจะต้องเสียดอกเบี้ยให้พวกเขาประมาณร้อยละ 2.5 ต่อเดือน โดยคิดติดต่อกัน 12 – 24 เดือน ซึ่งรวมค่าปวการ ค่าดำเนินการรวมแล้วกว่าร้อยละ 30 ของวงเงินที่ต้องการ

บริการเงินสดทั้งสามรูปแบบกำลังเป็นที่แพร่หลายอย่างมาก ทั้งผู้ให้บริการ และผู้ใช้บริการ ซึ่งในส่วนของผู้ให้บริการ “เงินสดทันที ผ่านบัตรเครดิต” ไม่มีภาระผูกพันระยะยาว ไม่ต้องติดตามผู้กู้เพราะเป็นเพียงนายหน้าทางผ่าน ด้วยการเปลี่ยนบัตรเครดิตเป็นเงินสด โดยหักค่านายหน้าไว้ทันทีที่ประมาณร้อยละ 10 – 30 โดยไม่มีความเสี่ยงอยู่เลย สำหรับผู้ใช้บริการก็กลายเป็นเส้นทางก่อก่อนที่มีต้นทุนสูงมาก แต่เนื่องจากเป็นผู้ที่กำลังเผชิญกับปัญหาทางการเงิน ไม่มีช่องทางใช้เงินกู้อื่นๆ และไม่สามารถใช้บริการเงินสดล่วงหน้าจากบัตรเครดิตที่ตัวเองมีอยู่ หรือเป็นผู้มีรายได้น้อยที่ทำได้เฉพาะบัตรห้างสรรพสินค้า ซึ่งไม่มีสิทธิเบิกเงินล่วงหน้าด้วย จึงไม่มีทางเลือกอย่างอื่น วิธีการที่ได้กล่าวมานี้ ผู้ให้บริการไม่ต้องรับความเสี่ยงใดๆ เลย เพราะการก่อก่อนทั้งหมด ความเสี่ยงจะตกไปอยู่ในบัญชีของสถาบันการเงิน และผู้ให้กู้ที่มีใช้สถาบันการเงิน¹⁵

2.2.3.4 ข้อพิจารณาการกู้เงินนอกระบบในรูปแบบของเงินด่วนหรือเงินสดทันที

(ก) การโฆษณา มีข้อความไม่ชัดเจน เช่นเงื่อนไขหรือภาระของผู้กู้ ว่ามีขอบเขตแค่ไหนเพียงใด ถ้อยคำเชิญชวน หรืออาจมีการระบุไว้แต่มีขนาดเล็กมากจนให้สังเกตเห็นได้ยาก ดังที่ได้เห็นในปัจจุบันมีการตีประกาศตามเสาไฟฟ้า ป้ายรถประจำทาง รวมไปถึงทางอินเทอร์เน็ต โดยมีให้กู้แก่กันได้โดยง่าย ยืดหยุ่น และไม่เคร่งครัด เป็นการปล่อยกู้ตามความพึงพอใจของผู้ให้กู้ การกำหนดข้อตกลงกันเอง เพียงแค่มีเอกสารเพียงไม่กี่รายการ ก็สามารถโทรศัพท์ติดต่อขอทำการกู้ได้แล้ว ในส่วนนี้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) กำลังติดตามดำเนินการตรวจสอบอยู่นอกจากนี้หากมีข้อความที่เป็นการหลอกลวงแก่ประชาชนก็จะมีความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 อีกส่วนหนึ่งด้วย

(ข) รูปแบบการทำสัญญา เป็นการใช้บริษัทเจ้าของบัตรเป็นเครื่องมือในการหาประโยชน์โดยมิชอบ การกระทำเหล่านี้อาจถือได้ว่าผู้กู้กับนายหน้าร่วมกันฉ้อโกงบริษัทเจ้าของบัตรซึ่งเป็นเจ้าของเงิน เพราะเป็นการรูดบัตรเพื่อเอาเงินสดไปไม่ใช่รูดบัตร หรือขอสินเชื่อเพื่อซื้อสินค้าตามเงื่อนไข และรายการที่แจ้งไปยังบริษัท เป็นการหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ โดยได้ไปซึ่งทรัพย์สิน ไปจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม เป็นความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 341 ในส่วนนี้บริษัทเจ้าของบัตรควรมีส่วนร่วมตรวจสอบและ

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

ร้องทุกข์ เพื่อให้มีการดำเนินคดี เนื่องจากเป็นความผิดอันยอมความได้ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย โดยตรง

(ก) อัตราดอกเบี้ย โดยจะตกลงกับผู้กู้ว่าคิดดอกเบี้ยต่ำ เช่นประมาณร้อยละ 1 ต่อเดือน แต่ในการหักเงินจะคำนวณครั้งเดียวรวม 12 หรือ 24 งวด และจะรวมค่าดำเนินการต่างๆ เช่น ค่าป่วยการรวมแล้วตกประมาณร้อยละ 30 โดยหักรวมเดียวจากเงินที่ได้มา ซึ่งในการคิดดอกเบี้ยดังกล่าวถือเป็นความผิด ตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พุทธศักราช 2475

ผู้เขียนจะขอหยิบยกตัวอย่างของคำพิพากษาเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินมาประกอบการพิจารณาเพื่อชี้ให้เห็นว่าการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินมีลักษณะคล้ายกันกับการเรียกเก็บดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงิน

ตัวอย่างคำพิพากษาที่วินิจฉัยว่าการเรียกผลตอบแทนของผู้ประกอบธุรกิจ ตามข้อสัญญาดังกล่าวข้างต้น อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475

ตัวอย่างที่ 1

คำพิพากษาศาลแขวงปทุมวัน คดีหมายเลขดำที่ ม.3357/2546 คดีหมายเลขแดงที่ 2253/2547 ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่าจำเลยทำสัญญากู้ยืมเงินจากโจทก์ ซึ่งโจทก์ใช้ชื่อว่า “สินเชื่อเพื่อคนรุ่นใหม่” เป็นเงินจำนวน 50,000 บาท โดยจำเลยตกลงชำระดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายต่างๆ ดังต่อไปนี้

ค่าธรรมเนียมการจัดการเงินกู้ ร้อยละ 5 ของวงเงินกู้ ทั้งนี้ไม่น้อยกว่า 500 บาท โดยโจทก์จะหักค่าธรรมเนียมส่วนนี้จากต้นเงินที่จะจ่ายให้แก่จำเลย

1. ค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินร้อยละ 1.9 ต่อเดือน
2. ดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 12 ต่อปีของยอดเงินกู้ คิดเฉพาะเดือนแรก
3. ค่าปรับชำระหนี้ล่าช้าจำนวน 150 บาท ต่องวดต่อเดือน

เมื่อจำเลยผิดนัดชำระหนี้ โจทก์ทวงถามให้ชำระหนี้แล้วจำเลยเพิกเฉย โจทก์จึงฟ้องบังคับชำระหนี้

ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่า “จำเลยกู้ยืมเงิน โจทก์แล้วผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามสัญญา โจทก์มีหนังสือทวงถามให้ชำระหนี้โดยชอบแล้ว แต่จำเลยเพิกเฉย จำเลยจึงต้องรับผิดชำระต้นเงิน ค่าธรรมเนียมและดอกเบี้ยตามสัญญาแก่โจทก์ คงมีปัญหาว่า โจทก์มีสิทธิคิดค่าธรรมเนียมและดอกเบี้ยกับจำเลยได้เพียงใด เห็นว่า ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525

ให้ความหมายของคำว่า “ดอกเบ็ญ” ว่าเป็นค่าตอบแทนที่บุคคลหนึ่งต้องใช้ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เพื่อการที่ได้ใช้เงินของบุคคลนั้น หรือเพื่อทดแทนการไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้อง ดังนี้ เมื่อจำเลยกู้เงินโจทก์แล้ว โจทก์คิดค่าธรรมเนียมจัดการเงินกู้ในอัตราร้อยละ 5 ของวงเงินกู้ และยังคงค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินในอัตราร้อยละ 1.9 ต่อเดือน ค่าธรรมเนียมทั้งสองดังกล่าวจึงเป็นค่าตอบแทนที่มีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบ็ญ และเมื่อรวมกับดอกเบ็ญที่โจทก์คิดในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี ของยอดเงินกู้ คิดเฉพาะเดือนแรก จะมีอัตราเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด เป็นการขัดต่อพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบ็ญเกินอัตรา พ.ศ. 2475 ดังนั้น ค่าธรรมเนียมและดอกเบ็ญดังกล่าวจึงเป็น โฆษณาทั้งหมด โจทก์มีสิทธิเรียกได้เฉพาะต้นเงินคืนจากจำเลยเท่านั้น แต่เนื่องจากหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้เงินเมื่อจำเลยผิดนัดไม่ชำระหนี้ โจทก์มีสิทธิเรียกดอกเบ็ญระหว่างเวลาผิดนัดได้ในอัตราร้อยละ 7.5 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง...”

ตัวอย่างที่ 2

คำพิพากษาศาลแขวงเชียงใหม่ คดีหมายเลขแดงที่ 5371/2548 ระหว่าง บริษัท อีซี บาย จำกัด (มหาชน) โจทก์ และนาย บ. จำเลย

ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่า “โจทก์ทำสัญญาให้สินเชื่อเงินสดกับจำเลย โดยคิดอัตราดอกเบ็ญร้อยละ 0.5 ต่อเดือน และค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินร้อยละ 2 ต่อเดือน หากผิดนัดคิดเบ็ญปรับร้อยละ 3 ต่อเดือน ของค่างวดนั้นๆ กับค่าใช้จ่ายในการติดตามทวงหนี้อีกเดือนละ 50 ต่อเดือน ของทุกงวดที่ค้างชำระ จะเห็นได้ว่าเมื่อคำนวณดอกเบ็ญตามสัญญาร้อยละ 0.5 ต่อเดือน กับค่าธรรมเนียมการใช้วงเงิน ซึ่งโจทก์คิดเป็นอัตราร้อยละ 2 ต่อเดือน โดยจำเลยยังมีได้ผิดนัด เท่ากับโจทก์ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนรวมคิดเป็นดอกเบ็ญกับจำเลยร้อยละ 30 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราดอกเบ็ญเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบ็ญเกินอัตรา พ.ศ. 2475 และโจทก์เลี้ยงโดยปิดบังข้อความการเรียกดอกเบ็ญเกินอัตรา แล้วใช้ข้อความอื่นแทน เช่น ค่าธรรมเนียมการใช้วงเงิน แต่เมื่อคำนวณแล้ว เห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้นมากเกินส่วนอันสมควรตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืม และเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ข้อตกลงเรื่องดอกเบ็ญจึงตกเป็น โฆษณา มีผลให้โจทก์หมดสิทธิที่จะเรียกดอกเบ็ญตามสัญญา และเมื่อเป็นหนี้เงิน จำเลยจึงต้องรับผิดชำระดอกเบ็ญอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันผิดนัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อจำเลยชำระดอกเบ็ญก่อนวันผิดนัดให้โจทก์เกินอัตรา ตามกฎหมายเป็นเรื่องที่จำเลยชำระหนี้ด้วยความสมัครใจถือได้ว่าจำเลยได้กระทำการใดตามอำเภอใจเหมือนหนึ่งว่าเพื่อชำระหนี้ โดยรู้อยู่แล้วว่าตนไม่มีความผูกพันที่จะต้องชำระ จำเลยจึงไม่มีสิทธิ

จะได้รับคืน สำหรับดอกเบี้ยและเบี้ยปรับที่โจทก์เรียกมานับตั้งแต่วันผิดนัดชำระหนี้ งวดที่ 5 ประจำเดือนสิงหาคม 2547 คือ วันที่ 2 สิงหาคม 2547 คือค่าเสียหายที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า เป็นเบี้ยปรับเมื่อรวมคำนวณแล้วสูงเกินส่วน เห็นสมควรลดลงเหลือร้อยละ 7.5 ต่อปี

พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวน 69,350 บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีของต้นเงินดังกล่าว นับแต่วันที่ 2 สิงหาคม 2547 เป็นต้นไป จนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ ทั้งนี้จำนวนและอัตรดอกเบี้ยตั้งแต่วันที่ 2 สิงหาคม 2547 จนถึงวันฟ้อง เมื่อคำนวณแล้วจะต้องไม่เกินจำนวน 6,124 ตามที่โจทก์ขอ กับให้จำเลยชำระค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความให้ 1,500 บาท ค่าขออื่นนอกจากนี้ให้ยก”

จากคำพิพากษาทั้งสองฉบับนี้ ชี้ให้เห็นว่าถ้ามีการนำคดีขึ้นสู่ศาลจะเป็นการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา แต่คดีดังกล่าวมีผลทางแพ่งเท่านั้น เพราะลูกคำไม่อาจฟ้องคดีอาญาได้ เนื่องจากลูกคำผู้ขอสินเชื่อ ไม่เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) เมื่อมีการฟ้องคดีแพ่งในลักษณะนี้ศาลได้วางบรรทัดฐานในการตัดสินกรณีนี้ที่เข้านี้เรียกดอกเบี้ยบวกค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี มีผลให้ดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมการใช้วงเงินในอัตราร้อยละจากยอดเงินต้นคงเหลือทุกเดือนซึ่งมีลักษณะทำนองเดียวกับดอกเบี้ย ถือเป็น การขัดต่อพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 อันเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน มีผลให้ค่าธรรมเนียมและดอกเบี้ยตกเป็นโมฆะทั้งหมด โจทก์จึงมีสิทธิเรียกได้เฉพาะเงินต้นคืนและดอกเบี้ยระหว่างที่ผิดนัดเท่านั้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า สภาพบังคับของพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พุทธศักราช 2475 มุ่งเน้นในเรื่องการกู้ยืมเงินเป็นหลัก แต่รูปแบบของการทำธุรกิจที่มีเรื่องดอกเบี้ยเข้ามาเกี่ยวข้องกลับมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การปล่อยเงินกู้ โดยใช้สัญญาขายฝาก หรือสัญญาจำนองเป็นเครื่องมือ, ธุรกิจเช่าซื้อ, ธุรกิจซื้อขายแบบผ่อนส่ง, การทำธุรกิจเกี่ยวกับเงินที่มีใช้ธนาคาร เช่น การให้บริการเงินสดทันใจ, การแปลงบัตรพลาสติกเป็นเงินสด, การทำบัตรผ่อนชำระ เป็นต้น โดยธุรกิจที่เกี่ยวกับเงินเหล่านั้น อาศัยช่องว่างของ พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พุทธศักราช 2475 ทำการเรียกดอกเบี้ย ผู้ที่ใช้บริการในอัตราที่สูงเกินกว่าที่กฎหมายห้ามไว้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ควรศึกษาถึงตัวบทกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจให้สินเชื่อในปัจจุบันว่ามีสภาพการบังคับใช้ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันหรือไม่ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 708/2548 ประกาศธนาคารโจทก์ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ยและส่วนลด ฉบับลงวันที่ 20 ตุลาคม 2536 ซึ่งใช้บังคับขณะทำสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีระหว่างโจทก์กับจำเลย กำหนดให้โจทก์เรียกเก็บดอกเบี้ยและส่วนลดในกรณีลูกค้าเบิกเงินเกินวงเงินหรือปฏิบัติผิดเงื่อนไขในการผ่อนชำระในอัตราไม่เกินร้อยละ 19 ต่อปี และเรียกจากลูกค้าทั่วไปกรณีอยู่ในวงเงินและไม่ผิดเงื่อนไขในการผ่อนชำระในอัตราที่เรียกเก็บจากลูกค้ารายย่อยชั้นดี (MRR) คืออัตราร้อยละ 13.75 ต่อปี บวกร้อยละ 2 ต่อปี รวมเป็นอัตราร้อยละ 15.75 ต่อปี การที่โจทก์กำหนดดอกเบี้ยที่จะเรียกจากจำเลยที่ 1 ในสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีไว้ในอัตราร้อยละ 19 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราดอกเบี้ยที่ให้เรียกเก็บกรณีเบิกเงินเกินวงเงินหรือผิดเงื่อนไขในการผ่อนชำระ มิใช่อัตราดอกเบี้ยทั่วไปที่จะเรียกจากลูกค้าได้นับแต่วันทำสัญญาเช่นนี้ จึงเป็นการกำหนดดอกเบี้ยเกินกว่าประกาศของโจทก์ ไม่เป็นไปตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่กำหนดไว้ และเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด จึงขัดต่อ พ.ร.บ. การธนาคารพาณิชย์ฯ มาตรา 14 อันเป็นการต้องห้ามตาม พ.ร.บ. ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราฯ มาตรา 3 (ก) การกำหนดดอกเบี้ยดังกล่าวจึงตกเป็นโมฆะ โจทก์คงคิดดอกเบี้ยจากหนี้เงินได้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันผิดนัดตาม ป.พ.พ. มาตรา 224 วรรคหนึ่ง เท่านั้น และกรณีเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้จะฟังว่าจำเลยที่ 1 ได้รับแจ้งรายการบัญชีเดินสะพัดแล้วไม่ได้แย้งความถูกต้องและดอกเบี้ยที่คิดภายหลังทำสัญญาในบางช่วงเวลารวมทั้งอัตราดอกเบี้ยที่ขอมาทำยฟ้องไม่ถึงอัตราร้อยละ 19 ต่อปี ก็ไม่อาจบังคับได้ตามขอ สัญญาเบิกเงินเกินบัญชีเป็นข้อตกลงของคู่สัญญาที่จะให้มีสัญญาบัญชีเดินสะพัดต่อกัน การชำระหนี้ย่อมจะต้องปฏิบัติตามวิธีการของสัญญาบัญชีเดินสะพัด คือให้กระทำเมื่อมีการหักทอนบัญชีและเรียกร้องให้ชำระหนี้คงเหลือ ดังนั้น หากคู่สัญญายังคงให้บัญชีเดินสะพัดอยู่ต่อไป ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการผิดนัดกัน

2.3 การทำสัญญากู้ยืมเงินนอกระบบ

การทำสัญญาเงินกู้นอกระบบมักจะเป็นการทำสัญญากู้ยืมเงิน โดยตรงกับบุคคลธรรมดา รวมถึงนิติบุคคลที่มีใช้สถาบันการเงิน (Non Bank) ดังนี้

2.3.1 บุคคลธรรมดา¹⁶

การทำสัญญากู้ยืมเงินกับบุคคลธรรมดา มักจะเป็นพวกผู้ให้กู้ที่เป็นนายทุน คนรู้จักญาติพี่น้อง ซึ่งรูปแบบการกู้ยืมจะเป็นการทำสัญญากู้ยืมเงินแบบตรงไปตรงมา มีความชัดเจนเกี่ยวกับรายละเอียดต้นเงิน เงื่อนไขการชำระ แต่ในส่วนดอกเบี้ยนั้นอาจมีทั้งกรณีที่ระบุชัดเจนว่าคิดเกินอัตรา หรือกรณีที่ระบุไว้ไม่เกินอัตรา กับไม่ระบุอัตราไว้เลยแต่มีการตกลงกันต่างหากเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย ซึ่งจะอยู่ประมาณร้อยละ 10 – 30 ต่อเดือน ในส่วนของการระบุดอกเบี้ยนั้น ทั้งผู้กู้และผู้ให้กู้ไม่ค่อยมีปัญหาการฟ้องร้องเนื่องจากเป็นความรู้จักคุ้นเคยไว้ใจเชื่อใจกัน ยินยอมให้คิดดอกเบี้ยดังกล่าวเกรงว่าจะไม่ให้ยืมเงินในโอกาสต่อไป กระทั่งวันกั้วต่อการทวงหนี้โดยข่มขู่ ประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน เสรีภาพ ชื่อเสียงของตนเองและสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น ตามที่ปรากฏเป็นข่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมของพวกรับจ้างทวงหนี้ ที่ใช้วิธีการทวงหนี้อย่างรุนแรง เช่น การใช้ภาษาในการทวงหนี้อย่างหยาบคาย เสียดสี เย้ยหยันเพื่อทำร้ายจิตใจลูกหนี้ บางรายโทรศัพท์ไปทวงกับบุคคลที่บ้าน หรือที่ทำงานเพื่อให้ลูกหนี้ได้รับความอับอาย หรือโทรศัพท์ติดต่อลูกหนี้ซ้ำๆ ให้รำคาญ รวมถึงข่มขู่ให้เกิดความกลัว เช่น กระโดดขึ้นนั่งบนฝากระโปรงรถยนต์ของลูกหนี้เพื่อไม่ให้ลูกหนี้ขับหนีหรือไปทำธุระที่ไหนได้ หรือบางรายมีการทำร้ายร่างกายลูกหนี้ก็มีจากการศึกษาและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่าในจำนวนสถิติคดีกรรโชกทรัพย์แต่ละปีที่มีการแจ้งความและจับกุมส่วนหนึ่งมาจากการทวงหนี้จากการกู้ยืมเงินนอกระบบ โดยเฉพาะพวกกู้เงินดอกเบี้ยโหด แต่อย่างไรก็ดีปัจจุบันยังไม่มีระบบจัดเก็บรายละเอียดข้อมูลดังกล่าว เนื่องจากมิได้เป็นคดีที่ได้รับความสนใจคดีอุกฉกรรจ์หรือความผิดเกี่ยวกับการจราจรซึ่งจะมีการจัดระบบข้อมูล รายละเอียดต่างๆ เช่นมูลค่าความเสียหาย ประเภทของความผิดอย่างละเอียด ข้อมูลเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินนอกระบบที่เป็นสาเหตุการกรรโชกทรัพย์และทำร้ายร่างกายจึงได้มาจากการสอบถามเจ้าหน้าที่และคดีที่ปรากฏเป็นข่าวแล้ว อย่างไรก็ตามการกู้ยืมเงินประเภทนี้มีความชัดเจนและรูปแบบที่ตรงไปตรงมา จะมีก็แต่ปัญหาการคิดดอกเบี้ยเกินอัตราและการทวงหนี้เท่านั้น

2.3.2 นิติบุคคลที่มีใช้สถาบันการเงิน (Non Bank)

การกู้เงินประเภทที่มีคู่สัญญา(ผู้ให้กู้) เป็นนิติบุคคลที่มีใช้สถาบันการเงินนั้นมักจะเกิดปัญหาอยู่ 2 ประการ

¹⁶รายการทนายคลายทุกข์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.decha.com/main/showTopic.php?id=521>.

(2552, 16 มิถุนายน).

กรณีแรก เป็นเรื่องของการคิดค่าธรรมเนียม ศาลฎีกาไทยมองว่าเป็นดอกเบี้ย³⁷ อย่างหนึ่ง เนื่องจากเป็นประโยชน์ที่ได้มาเป็นครั้งคราวแก่เจ้าของทรัพย์สินจากผู้อื่นเพื่อการได้ใช้ทรัพย์สินนั้น สามารถคำนวณและถือเอาได้เป็นรายวันหรือตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 148 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้นเมื่อรวมกับดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ในสัญญา แล้วต้องไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ เป็นส่วนที่คิดขึ้นมาเองในสัญญา ไม่ใช่ดอกเบี้ย ตามกฎหมายแต่หากไม่เป็นจริง หรือเกินความจริง เช่นค่าดำเนินการ ค่าทวงหนี้ทางโทรศัพท์ครั้งละ 100 บาทวันละหลายครั้ง ค่าติดตามทางไปรษณีย์ครั้งละ 200 บาทหลายฉบับ ค่าธรรมเนียมชำระ ค่าเช่าครั้งละ 500 บาท และหากจ่ายล่าช้าไปเพียงเล็กน้อยก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมอีกมากตลอดจน ค่าติดตามหรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีกสารพัดถือว่าไม่เป็นธรรม ศาลอาจถือว่าเป็นโมฆะหรือลดลงมาตามสมควรตามจริง ซึ่งต้องพิสูจน์ให้ได้ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับข้อตกลงในสัญญาด้วย ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) กำลังดำเนินการอยู่ และมีการเปิดสายด่วนให้ร้องเรียน 1359 สำหรับธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการควบคุมสินเชื่อ รวมทั้งเงื่อนไขการประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล ภายใต้การกำกับของธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2548

กรณีที่สอง เป็นปัญหาอันเกิดจากการติดตามทวงถามหนี้ เนื่องจากมีการร้องเรียนว่ามีการติดตามทวงหนี้โดยไม่สุภาพ ก่อความเดือดร้อนรำคาญ สร้างความอับอาย เช่นฝากข้อความ แพลกซ์ ไปที่ทำงานโดยใช้ข้อความไม่เหมาะสม และขู่ว่าจะนำชื่อเข้าเครดิตกลาง (Credit Bureau)

2.4 การระดมเงินนอกระบบ อาจแบ่งออกได้ใน 2 ประเภท³⁸ ดังต่อไปนี้

2.4.1 เงินนอกระบบประเภทที่กฎหมายยอมรับบังคับให้

1. เงินกู้ยืมเงินระหว่างบุคคลต่อบุคคล ซึ่งไม่ใช่จากสถาบันการเงิน การกู้ยืมเงินเช่นนี้ไม่มีข้อห้ามว่าจำนวนที่กู้กันจะกู้กันได้มากน้อยเท่าไร มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดวิธีการไว้ว่า หากจะให้กฎหมายรองรับและศาลพิพากษาให้ เมื่อกู้ยืมเงินเกินกว่า 2,000 บาท จะต้อง มีหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อผู้กู้เป็นสำคัญ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 653 หากจะมีการนำหลักทรัพย์มาเป็นประกันก็อาจจะทำได้โดยวิธีการจำนองและจำนำ ทั้งนี้โดยอาศัยบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะจำนองและจำนำ

³⁷ คำพิพากษาศาลแขวงปทุมวัน คดีหมายเลขดำที่ ม.3357/2546 คดีหมายเลขแดงที่ 2253/2547.

³⁸ วีระพงษ์ บุญโญภาส. (2547). *อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ : นิติธรรม. หน้า 315- 316.

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2900/2550 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสามร่วมกันชำระต้นเงินและดอกเบี้ยตามฟ้องแก่โจทก์ หากจำเลยทั้งสามไม่ชำระ ให้บังคับจำนองที่ดินของจำเลยที่ 3 ออกขายทอดตลาดชำระหนี้แก่โจทก์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่า ในการบังคับจำนองหากได้เงินสุทธิไม่พอชำระหนี้ ให้ยึดทรัพย์สินอื่นของจำเลยที่ 3 เพื่อชำระหนี้แก่โจทก์จนครบถ้วน คำพิพากษาศาลอุทธรณ์มิได้วินิจฉัยให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิของจำเลยที่ 1 และที่ 2 จึงไม่มีปัญหาข้อใดที่จำเลยที่ 1 และที่ 2 ต้องโต้แย้งคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ จำเลยที่ 1 และที่ 2 จึงฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไม่ได้

จำเลยที่ 3 มอบให้จำเลยที่ 2 เป็นผู้มีอำนาจจัดการจำนองที่ดินไว้แก่โจทก์เพื่อประกันหนี้เงินกู้จำเลยที่ 1 และทำสัญญากู้ยืมเงินโดยให้ถือสัญญาจำนองเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมด้วย สอดคล้องกับสัญญาจำนองที่ดินข้อ 1 ซึ่งมีข้อความระบุว่า คู่สัญญาให้ถือสัญญาจำนองเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมด้วย จึงต้องถือว่าจำเลยที่ 3 กู้ยืมเงิน โจทก์ร่วมกับจำเลยที่ 1 โดยโจทก์มีสัญญาจำนองที่ดินเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมที่สามารถใช้ฟ้องร้องบังคับจำเลยที่ 3 ให้ชำระหนี้ได้สิ้นเชิงอย่างนี้สามัญ การทำข้อตกลงตามสัญญาต่อท้ายสัญญาจำนองข้อ 5 อันเป็นการตกลงกันเป็นพิเศษนอกเหนือจากที่ ป.พ.พ. มาตรา 733 บัญญัติไว้ เพื่อให้มีผลบังคับกันว่าจำเลยที่ 3 ต้องชำระหนี้แก่โจทก์โดยสิ้นเชิง จึงเป็นการที่จำเลยที่ 2 ได้ทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทนสัญญาต่อท้ายสัญญาจำนองข้อ 5 จึงมีผลผูกพันจำเลยที่ 3

2. การเล่นแชร์เปี้ยวหวย เป็นการระดมเงินอีกประเภทหนึ่งที่มีลักษณะมิใช่เป็นการกู้ยืมเงิน วิธีการนี้มีที่มาจากชาวจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทย เป็นผู้นำมาเผยแพร่ก่อน จะสังเกตได้จากถ้อยคำคือคำว่าเปี้ยวหวย วิธีการระดมทุนด้วยวิธีนี้ไม่มีกฎหมายกำหนดวิธีการไว้โดยเฉพาะ เพียงแต่เมื่อมีกรณีฟ้องร้องกันขึ้นมา ศาลก็ยอมรับบังคับให้โดยปรับว่าเป็นเรื่องของสัญญาประเภทหนึ่งที่กฎหมายบังคับให้ได้ ซึ่งปัจจุบันมีพระราชบัญญัติการเล่นแชร์ พ.ศ. 2534 เป็นมาตรการควบคุม จึงเป็นการเล่นแชร์ที่ถูกต้องกฎหมาย อย่างไรก็ตามการเล่นแชร์ที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายก็ยังมีให้เห็นปรากฏอยู่

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2926/2544 เงินค่าแชร์แต่ละงวดที่ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ด และโจทก์ร่วมส่งให้จำเลย เมื่อผู้ใดประมูลแชร์ได้ ก็จะตกได้แก่ผู้นั้น กรรมสิทธิ์ในเงินที่ส่งไปแล้ว มิได้เป็นของผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดและโจทก์ร่วมต่อไปอีกและหากผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดและโจทก์ร่วม ไม่สามารถประมูลแชร์ได้เพราะแชร์ล้มเลิก ไม่ว่าจะด้วยเหตุใด จำเลยในฐานะที่เป็นเจ้ามือแชร์ก็ต้อง รับผิดชอบ ซึ่งเป็นความผิดในทางแพ่งจำเลย ไม่มีความผิดฐานยกยอก ตามพระราชบัญญัติการเล่น แชร์ พ.ศ. 2534 มาตรา 6 บัญญัติไว้แต่เพียงว่า ห้ามมิให้บุคคลธรรมดาเป็นนายวงแชร์หรือจัดให้มีการ เล่นแชร์มีจำนวนวงแชร์รวมกันมากกว่าสามวงเท่านั้นมิได้บัญญัติว่าจะต้องจัดให้มีการเล่นแชร์ ที่มากกว่าสามวงดังกล่าวขึ้นมาพร้อม ๆ กันในวันเดียวกัน จึงจะเป็นความผิด เมื่อจำเลยจัดให้มีการ เล่นแชร์โดยมีจำเลยเป็นนายวงแชร์ในช่วงเวลาเดียวกันมากกว่าสามวงจึงเข้าองค์ประกอบความผิด ตามมาตรา 6 โจทก์ฟ้องขอให้ส่งโทษจำเลยตามพระราชบัญญัติการเล่นแชร์พ.ศ. 2534 มาตรา 4,6,17 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 แต่ความผิดตามพระราชบัญญัติการเล่นแชร์ เป็นความผิดที่ รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย ราษฎรไม่เป็นผู้เสียหาย โจทก์ร่วมคงเป็นผู้เสียหายและเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับ พนักงานอัยการได้เฉพาะข้อหาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 เท่านั้น ไม่เป็นผู้เสียหาย และไม่มีสิทธิเข้าร่วมเป็นโจทก์ในข้อหาตามพระราชบัญญัติการเล่นแชร์

2.4.2 เงินนอกระบบประเภทที่กฎหมายไม่ยอมรับบังคับให้

ในขณะนี้มีการระดมเงินนอกระบบในรูปแบบชื่อที่แตกต่างกัน เช่น

1. แชร์ลูกโซ่¹⁹ เป็นกิจกรรมระดมเงินทุนนอกระบบประเภทที่น้ำจะเกิดอันตราย ต่อเศรษฐกิจของประเทศและประชาชนส่วนรวม เนื่องจากมีลักษณะคล้ายการหลอกลวงผู้ร่วมกิจกรรม เพราะรูปแบบที่ปราศจากโครงสร้างพื้นฐานแท้จริงทางการเงินรองรับ และเป็นกิจการทางการเงิน อีกแบบหนึ่งซึ่งนำคำว่าแชร์มาใช้เป็นชื่อของวิธีประกอบกิจการด้วย เช่น ธุรกิจ Time Sharing เป็นการ อาศัยธุรกิจแบบจัดสรรพักผ่อน โดยนำธุรกิจท่องเที่ยวมาเป็นตัวล่อ ซึ่งมีหลักการว่าถ้าประชาชน เป็นมนุษย์ที่มีเงินเดือน และมีวันหยุดพักผ่อนประมาณ 20 วันต่อปี ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้อง

¹⁹ วีระยุค พันธุ์เพชร. (2547). *การเงินนอกระบบ : บทบาทของกระทรวงการคลังที่กำลังเปลี่ยนไป*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม, วิทยาลัยการยุติธรรม. หน้า 7-19 และ สุชาติ ตูวิชรานนท์. (2550). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกู้ยืมเงินในตลาดการเงินนอกระบบ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 23-25.

พักผ่อนในรีสอร์ท หรือคอนโดชายทะเล เนื่องจากเป็นการที่ไม่คุ้มค่า ธุรกิจดังกล่าวจึงออกบัตรเงิน และบัตรทองให้แก่สมาชิก ซึ่งบัตรเงินจะมีสถานที่ให้เลือกพักอาศัยได้น้อยกว่าบัตรทอง โดยเจ้าของธุรกิจมีสิทธิหาริมทรัพย์ของตนบางส่วน บางส่วนเชื่อมโยงกับเจ้าของธุรกิจอื่นๆ และจะมาแบ่งผลประโยชน์ระหว่างกัน ผลที่ตามมา คือสมาชิกจะได้รับผลตอบแทนจากการหาสมาชิกใหม่ มีการอบรมสมาชิกใหม่เสมอ สมาชิกจึงเพิ่มอย่างรวดเร็ว แต่ที่พักอาศัยไม่เพียงพอแก่จำนวนสมาชิก ทำให้สมาชิกไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าตามที่ได้ลงทุนไว้

ตัวอย่าง⁴⁰

คดีนี้โจทก์ฟ้องเมื่อวันที่ 18 ส.ค.2537 และนำสืบว่า ระหว่างปี 2535-2536 บจก.บลิสเซอร์ ได้ประกอบธุรกิจจัดสรรวันหยุดพักผ่อน หรือ ไทมแชร์ ซึ่งได้มีการโฆษณาชักชวนประชาชน ให้สมัครบัตรสมาชิก ที่มี 2 ประเภท คือ บัตรเงิน จ่ายค่าสมาชิกปีละ 30,000 บาท พร้อมค่าบำรุงปีละ 2,500 บาท และบัตรทอง จ่ายค่าสมาชิก 60,000 บาท พร้อมค่าบำรุงปีละ 4,500 บาท โดยสมาชิกบัตรทั้ง 2 ประเภทจะได้รับสิทธิที่ใช้บริการที่พักฟรีตามสถานที่พักตากอากาศ หรือโรงแรม ที่บริษัทจัดไว้เป็นเวลา 4 วัน 4 คืนต่อปี เป็นเวลานาน 20 ปี นอกจากนี้ สมาชิกบัตรเงิน ยังจะได้รับสิทธิประโยชน์อื่นอีก 20 ข้อ และบัตรทอง 25 ข้อ โดยถ้าสมาชิกรายใด สมัครเป็นพนักงานฝ่ายขายอิสระ ด้วยเพื่อหาสมาชิกรายใหม่แล้วก็จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนนายหน้าในอัตรา 5,000 ต่อคน

หากหาสมาชิกได้ถึง 4 คน ก็จะได้รับค่าตอบแทน 20,000 บาท ตลอดเวลา 20 ปี โดยไม่ต้องหาสมาชิกใหม่อีก แต่เมื่อคิดคำนวณค่าตอบแทนอัตราสูงสุดต่อเดือนๆ ละ 11,500 บาท คิดค่านายหน้าเป็นร้อยละ 45 ต่อเดือน ซึ่งการสมัครเป็นพนักงานฝ่ายขายอิสระ สมาชิกยังต้องจ่ายเพิ่มอีกปีละ 1,500 บาท โดยบริษัทกำหนดเงื่อนไขการจ่ายค่าตอบแทน สัญญาว่าจะจ่ายให้ทุกวันวันที่ 10, 20 และ 25 ของเดือนโดยเงื่อนไขการจ่ายค่าตอบแทนดังกล่าวเป็นการกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงสุดเกินพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินกู้ของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2533 ที่ผู้ดำเนินกิจการสุจริตทั่วไปจะทำได้ ซึ่งศาลล้มละลายกลาง ได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ บจก.บลิสเซอร์ และกรรมการบริหารแล้วเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2545 พร้อมทั้งมีคำสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลายแล้วเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2546

ศาลพิเคราะห์พยานหลักฐานแล้ว เห็นว่า โจทก์มี นายวิจารณ์ แซ่เบ๊ สมาชิกผู้เสียหาย เบิกความยืนยันว่า เคยเข้าฟังการอบรมเพื่อสมัครเป็นสมาชิกรวมกับคนอื่นๆ อีก 40-50 คน เมื่อเดือน มิถุนายน 2535 โดยจำเลย 4 และ 5 เป็นผู้ฝึกอบรมบุคคลชักชวนให้ประชาชนทั่วไปร่วมสมัคร

⁴⁰กลุ่มป้องปรามการเงินนอกระบบ (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.mof.go.th./fincrime2004/index.php?option=com_content&task=view&id=65&Itemid=56 (2547, 14 มีนาคม).

เป็นสมาชิก ซึ่งเงื่อนไขการเข้าเป็นสมาชิกบัตรเงินต้องจ่าย 30,000 บาท และบัตรทอง 60,000 บาท เพียงแต่บอกว่าถ้าสมัครสมาชิกแล้วจะได้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่าเพราะตลอดเวลา 20 ปี สามารถพักฟรีตามโรงแรม หรือรีสอร์ทต่างๆ ที่จัดไว้ปีละ 4 วัน 4 คืน รวม 80 วัน 80 คืน ขณะที่ราคาห้องพักโรงแรมจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทุกปี โดยก่อนสมัครจ่ายไม่ได้แจ้งให้ทราบว่าจะต้องชำระค่าบำรุงด้วยอีกปีละ 2,500 บาท และ 4,500 บาท แต่กลับมาแจ้งภายหลังเมื่อได้เป็นสมาชิกแล้ว หากไม่จ่ายก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์หรือได้รับผลตอบแทนต่างๆตามที่บอกไว้ได้และหลังจากที่รู้ว่าถูกจ่ายร่วมกัน หลอกลวงพยานได้แจ้งร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและการคลัง

นอกจากนี้ ยังมีผู้เสียหายรายอื่น เบิกความอีกว่า บริษัทจ่ายไม่เคยจ่ายเงินจำนวน 4,000 บาทคืนให้สมาชิกในกรณีที่ไม่เคยเข้าใช้บริการที่พักตามเงื่อนไข 4 วัน 4 คืนต่อปีตามที่มีการพูดชักชวนให้เข้ามาเป็นสมาชิก

ส่วนที่จ่ายอ้างว่าได้มีการนำเงินของสมาชิกลงทุนประกอบกิจการของบริษัทในเครือจ่ายเพื่อให้บริการด้านที่พักนั้นเห็นว่าบริษัทในเครือล้วนจดทะเบียนชื่อใหม่และแยกดำเนินงานต่างหากจากบริษัทจ่าย ซึ่งหากจ่ายดำเนินงานโดยสุจริตก็น่าจะลงทุนในนามบริษัทจ่ายเอง ดังนั้นจึงเป็นเพียงข้ออ้างลอยๆ

เมื่อรับฟังคำเบิกความพยานโจทก์แล้ว โดยจ่ายไม่ได้โต้แย้งให้เห็นเป็นอย่างอื่นว่าไม่ได้มีการจัดอบรมเพื่อชักชวนให้ประชาชนร่วมเป็นสมาชิกแล้วขณะที่จ่ายที่ 2 ก็ได้เบิกความถึงจำนวนสมาชิกว่ามีกว่า 20,000 คน แต่ไม่ยอมระบุตัวเลขที่แน่นอน ซึ่งโจทก์สามารถนำสืบได้อย่างชัดเจนว่ามีประชาชนร่วมสมัครเป็นสมาชิกรวม 24,189 คนตามรายละเอียดเอกสารสมาชิกที่ได้มาจากบริษัทจ่าย ดังนั้นจึงฟังได้ว่าจ่ายร่วมกันพูดชักชวนโดยการหลอกลวงด้วยการปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรรู้ให้ประชาชนจำนวน 24,189 คน ร่วมเป็นสมาชิก อันเป็นความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน และความผิดตามพระราชกำหนดกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนพ.ศ.2527

พิพากษาให้จำคุกจ่ายที่ 2,4 และ 5 ซึ่งเป็นกรรมการที่มีอำนาจในบริษัท และเป็นผู้ดำเนินงานวางแผนนโยบาย การตลาดของบริษัทจ่ายที่ 1 มาโดยตลอด และเป็นผู้จัดการอบรมชักชวนให้มีการสมัครสมาชิก โดยความผิดนั้นเป็นผิดกฎหมายหลายบท ให้ลงโทษบทหนักสุด ฐานฉ้อโกงประชาชน จำคุกคนละ 24,189 กระทบๆ ละ 5 ปี รวมโทษจำคุกจ่ายที่ 2,4 และ 5 คนละ 120,945 ปี แต่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 ให้จำคุกจ่ายในคดีที่มีอัตราโทษสูงสุดไม่เกิน 10 ปี ได้เพียง 20 ปีเท่านั้น ศาลจึงพิพากษาให้จ่ายที่ 2, 4 และ 5 คนละ 20 ปี โดยให้นับโทษจ่ายที่ 5 ต่อจากคดีอาญา หมายเลขที่ ย.8853/2544 หมายเลขแดงที่ ย.14433/2544 ด้วย ซึ่งศาลอาญาพิพากษาจำคุกนายอรรถพ จำเลยที่ 5 เป็นเวลา 17 ปี ฐานมียาเสพติดประเภทที่ 3, 4 เมทิลลีนไดออกซิเมทแอมเฟตามีน (ยาอี) จำนวน 92 เม็ด และคีตามีน (ยาเค) จำนวน 10 ขวด เพื่อจำหน่าย ตามความผิด

พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ ส่วนจำเลยที่ 3 นั้นแม้ว่าจะเป็นผู้เริ่มก่อตั้งและผู้ถือหุ้น ในบริษัท แต่ทางนำสืบไม่เห็นว่จำเลยที่ 3 เข้าไปเกี่ยวข้องในการวางแผนบริหาร กำหนดนโยบาย และแผนการตลาดของบริษัทจำเลย รวมทั้งไม่มีพยานโจทก์ปากใครระบุว่าจำเลยที่ 3 ร่วมเป็นผู้พูดในการจัดอบรมด้วย จึงพิพากษายกฟ้องจำเลยที่ 1 และ 3 ส่วนที่โจทก์ ขอให้ศาลสั่งให้จำเลยทั้งห้าร่วมกันชำระหนี้คืนสมาชิกรู้ เห็นว่าศาลล้มละลายกลาง มีคำสั่งให้พิทักษ์ทรัพย์จำเลยทั้งห้าเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2545 (ทรัพย์ที่ถูกอายัดไว้แล้ว 163.252 ล้านบาท) และให้จำเลยเป็นบุคคลล้มละลายแล้วเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2546 จึงไม่อาจมีคำสั่งได้อีก

2. แชร้อัญมณี⁴¹ เป็นการดำเนินธุรกิจในรูปแบบบริษัทขายอัญมณี โดยวิธีเปิดรับสมาชิก มักจะใช้สถานที่ประกอบการคือ โรงแรมต่างๆ มีการเปิดให้ผู้สนใจเข้าฟังแผนการตลาดของตนได้ โดยผู้เข้าฟังไม่ต้องเสียเงิน และมีการบรรยายโน้มน้าวให้คนหลงเชื่อว่าบริษัทของตนประสบความสำเร็จรวมทั้งมีผลประโยชน์มหาศาลแก่ผู้ที่เข้าเป็นสมาชิก เมื่อผู้คนหลงเชื่อ แชร่วางนี้จะกำหนดให้สมาชิกที่จะเข้ามาต้องสั่งซื้อสินค้าจากบริษัทไม่ต่ำกว่าจำนวนเงินที่ระบุไว้ โดยไม่เสียค่าสมาชิก ในขั้นแรกเพียงวางเงินจองจำนวนหนึ่ง ส่วนเงินจำนวนที่เหลือจ่ายในวันรับสินค้าเมื่อเป็นสมาชิกแล้ว ทางบริษัทจะออกบัตรสมาชิกให้ โดยสมาชิกสามารถหาสมาชิกใหม่ได้ทันที โดยจะได้รับผลตอบแทนจากการหาสมาชิก นอกจากนี้ทุกครั้งที่หาสมาชิกใหม่เข้ามาได้ สมาชิกคนแรกสุดจะได้รับส่วนแบ่งเสมอ กล่าวคือแบ่งได้ตลอดสาย ดังนั้น ค่าตอบแทนจะทวีคูณมากขึ้นตามจำนวนสมาชิกที่หามาได้ แต่สินค้าที่ได้ซื้อมาเป็นสินค้าที่ราคาถูกกว่าสมาชิกซื้อ หรือเป็นสินค้าด้อยคุณภาพ

3. แชร้น้ำมัน⁴² เนื่องจากมีผู้ประกาศโฆษณาชักชวนกับประชาชนทั่วไปว่า ภารกิจการค้าขายน้ำมันจนได้ผลกำไรสูงมาก จึงต้องการกู้เงินจากประชาชนทั่วไปเป็นจำนวนมาก เพื่อนำมาใช้ลงทุน โดยจะให้ผลประโยชน์ตอบแทนในอัตราที่สูงกว่าปกติมากกว่าที่มีการให้กู้กันอยู่ในปัจจุบัน เพราะมีกิจการที่สามารถให้ผลประโยชน์ตอบแทนได้สูงจริงตามที่ชักชวนนั้น หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กิจการเงินต่อ หรือเกมปิรามิด ซึ่งวิธีที่แท้จริง คือ การนำเงินของผู้ให้กู้คนแรกตามทีตกลงหาสมาชิกใหม่เพิ่ม แล้วนำเงินจ่ายคืนเป็นดอกเบี้ยหมุนเวียนกลับไปเรื่อยไป ถ้ายังมีผู้นำเงินมาให้กู้ต่อๆ ไป กิจการประเภทนี้จะสามารถดำเนินต่อไปได้ ถ้าไม่มีผู้ให้กู้มาให้กู้เพิ่ม

⁴¹ เข้าถึงได้จาก: <http://www.wiseknow.com/blog/2008/12/26/1538/>. (2009, July 20). และ www.wanchailawpolice.com.

⁴² กฤษฎา วัชวุฒิ. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการป้องปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการเงินนอกระบบ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 52.

กิจการนี้จะล้มไปเลย และผู้ให้กู้จะไม่ได้รับเงินกู้คืนในที่นี้ขอยกตัวอย่างคดีเกี่ยวกับธุรกิจแชร์น้ำมันที่รู้จักกันในนามว่า “แชร์ขม้อย” โดยคดีนี้โจทก์ฟ้องว่า จำเลยกับพวกร่วมกันฉ้อโกงโจทก์และประชาชน โดยกล่าวหาว่าจำเลยกับพวกประกอบกิจการค้ำน้ำมันเชื้อเพลิง ชักชวนให้เล่นแชร์น้ำมันในวงเงิน ๑๖๐,๕๐๐ บาท จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเดือนละ ๑๐,๒๐๐ บาท โจทก์หลงเชื่อได้เล่นแชร์กับจำเลยเป็นเงิน ๑,๗๖๘,๕๐๐ บาท และมีประชาชนเล่นแชร์กับจำเลยอีกหลายพันล้านบาทต่อมาจำเลยกับพวกไม่คืนเงิน และไม่ยอมชำระดอกเบี้ยให้โจทก์และประชาชน และหลบหนีไป โจทก์และประชาชนได้รับความเสียหายการกระทำของจำเลยกับพวกเป็นการโฆษณาให้ปรากฏต่อประชาชนในการกู้ยืมเงิน และจ่ายผลตอบแทนสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่สถาบันการเงินตามกฎหมายจะพึงจ่ายได้ โดยรู้อยู่แล้วว่าไม่สามารถประกอบกิจการใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมายที่จะให้ผลประโยชน์ตอบแทนพอนำมาจ่ายให้ประชาชนได้ และเป็นสมาชิกของคณะบุคคลซึ่งปกปิดวิธีดำเนินการมุ่งหมายเพื่อฉ้อโกงประชาชนและเพื่อหลีกเลียงภาษี ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑, ๓๔๓, ๒๐๕, ๒๑๐, ๒๑๒, ๒๑๕, ๓๕๗, ๘๓, ๕๐, ๕๑ พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. ๒๕๒๗ มาตรา ๔, ๑๒⁴³

2.5 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอันนำไปสู่การยังคงมีธุรกิจการให้กู้ยืมเงินนอกระบบ⁴⁴

ในยุคปัจจุบันที่มีการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจการเงินทำให้การประกอบธุรกิจการเงินใหม่ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งทางการไม่สามารถออกระเบียบกฎเกณฑ์หรือกฎหมายควบคุมดูแลธุรกิจการเงินเหล่านี้ให้อยู่ในขอบเขตได้ทันทั่วทั้งที่ จึงก่อให้เกิดการระดมเงินนอกระบบมากยิ่งขึ้น ประกอบกับการระดมเงินนอกระบบ เมื่อเกิดขึ้นแล้วมักจะแพร่กระจายไปเป็นวงกว้าง ก่อให้เกิดความเสียหายกระจายไปทั่วประเทศ และมักมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโดยใช้วิธีการอ้างธุรกิจใหม่ๆ มาบังหน้า เพื่อมิให้ทางการติดตามจับกุมได้ ดังนั้น ทางการจำเป็นต้องเข้ามาป้องกันและปราบปรามธุรกิจดังกล่าวเพื่อมิให้เกิดความเสียหายโดยกระทรวงการคลัง ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ทางเศรษฐกิจและดูแลด้านการเงินการคลังของประเทศ ได้นำเสนอนโยบายในการป้องกันและปราบปรามการระดมเงินนอกระบบ และออกกฎหมายเพื่อใช้ในการป้องกันและปราบปรามการดำเนินการดังกล่าวได้แก่ พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527 และที่แก้ไขเพิ่มเติม, พระราชบัญญัติการเล่นแชร์ พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475

⁴³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3447/2530

⁴⁴ วีระพงษ์ บุญญาภิลาส, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 38, หน้า 2-27.

ตลาดการเงินนอกระบบดำเนินการอยู่ในรูปแบบต่างๆ หลายรูปแบบ เช่น วงแชร์ที่เล่นกันในหมู่นักธุรกิจ วงแชร์ที่เล่นกันในหมู่ชาวบ้านทั่วไป และการกู้ยืมจากนายทุนเงินกู้ เป็นต้น โดยอาจสามารถแบ่งรูปแบบต่างๆ ได้หลายวิธี แต่ในที่นี้จะแบ่งรูปแบบของตลาดการเงินนอกระบบตามเจตนาของการกู้ยืมเป็นรูปแบบใหญ่ๆ 2 ประเภท⁴⁵ ดังนี้คือ

รูปแบบที่ 1 มีลักษณะเป็นการพึ่งพากันด้วยเจตนาบริสุทธิ์ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ได้ดังนี้

(1.1) ผู้ยืมบรรลุเป้าหมายในการประกอบการหรืออยู่ในฐานะที่พอสามารถนำเงินมาชำระหนี้สินที่ก่อไว้ได้ และ

(1.2) การดำเนินงานของผู้ยืมผิดพลาด จนทำให้ไม่สามารถนำเงินมาชดใช้หนี้ที่ก่อขึ้นได้ ก็ยังสามารถผ่อนปรนกันได้

รูปแบบที่ 2⁴⁶ เป็นการประกอบการที่มีรูปแบบ และ/หรือเจตนาอันฉ้อฉล ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ได้ดังนี้

(2.1) มีรูปแบบที่เปิดเผย แต่มีเจตนาฉ้อโกง

(2.2) รูปแบบนั้นฉ้อโกงอยู่ในตัว

รูปแบบที่ (1.1) เป็นรูปแบบที่ปรากฏอยู่แพร่หลายอยู่ในระบบเศรษฐกิจไทย ที่คุ้นเคยกัน อย่างเช่น การกู้ยืมเงินกันเอง การเล่นแชร์ชาวบ้าน เป็นต้น ดังเป็นที่ทราบกันอยู่ว่าการเงินในระบบนั้น ยังมีข้อจำกัดอยู่บางประการ เช่น ผู้ต้องการเงินกู้บางรายอาจไม่สามารถกู้ยืมจากสถาบันการเงินในระบบได้ เพราะขาดหลักทรัพย์ค้ำประกันหรือเพราะเป็นผู้ประกอบการใหม่เป็นต้น จึงทำให้เกิดความต้องการเงินนอกระบบขึ้น สำหรับผู้ดำเนินการปล่อยเงินกู้นอกระบบ ถึงแม้จะมีความเสี่ยงสูงกว่าบ้าง แต่ก็ได้ออกผลงาามเช่นเดียวกัน เมื่อมีอุปสงค์และอุปทานคู่กัน ก็ทำให้กิจการเงินนอกระบบประเภทนี้ยังยืนมาเป็นเวลานาน เพราะผู้กู้ก็ได้เงินที่ตนอยากได้ ส่วนผู้ให้กู้ก็ได้ดอกผลงาาม

อย่างไรก็ดี การเงินประเภทนี้ก็มีข้อด้อยอยู่บางประการ เช่น ผู้ขอู้ต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราสูง ช่วงระยะเวลาที่ให้กู้ก็สั้น บางทีผู้ให้กู้ก็ไม่มีหลักประกันถ้าเกิดหนี้สูญ ในส่วนของทางการหมุนเวียนเงินนอกระบบถ้ามีมากเกินไปและควบคุมไม่ถึงก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการบริหารนโยบายการเงินให้มีประสิทธิภาพได้ นโยบายการเงินมีส่วนสัมพันธ์กับอัตราเงินเฟ้อ คุณค่า และคุณการชำระเงินของประเทศ เป็นต้น

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5-6

รูปแบบที่ (1.2) คล้ายกับการกู้ยืมนอกระบบทั่วไป โดยที่ผู้กู้ยืมอาจนำเงินที่กู้ยืมได้ไปลงทุนในกิจการต่างๆ แต่กิจการเหล่านั้นไม่สามารถให้ผลประโยชน์ตามที่ได้เคยคาดไว้ในเบื้องต้น จนทำให้เกิดการติดขัดในการหมุนเงิน ไม่สามารถชำระหนี้สินที่ก่อไว้ได้ ถ้าไม่สามารถประนีประนอมกันได้ ก็อาจมีการฟ้องร้องจนเป็นข่าว เนื่องจากการกู้ยืมนอกระบบมักอาศัยความเชื่อใจกัน โดยไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันหนี้มากพอ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นจึงไม่สามารถชำระหนี้ได้ครบถ้วน การที่กล่าวว่าตลาดเงินนอกระบบประเภทนี้ เป็นการพึ่งพากันด้วยเจตนาบริสุทธิ์ ก็เพราะผู้กู้ยืมได้มีเจตนาจะคดโกงในเบื้องต้น แต่เมื่อเกิดปัญหาอาจมีพฤติกรรมของการถ่วงเวลาในการชำระหนี้ได้ อย่างไรก็ตาม ผู้กู้เหล่านี้มักไม่มีเจตนาหนีในเบื้องต้น

รูปแบบที่ (2.1)⁴⁷ มีรูปแบบในการกู้ยืมที่เปิดเผยเหมือนตลาดการเงินนอกระบบที่รู้จักกันทั่วไป ต่างกันตรงที่ผู้กู้ยืมเจตนาในเบื้องต้นที่จะคดโกงเงินของบรรดาเจ้าหนี้ อย่างเช่นเรื่องที่เคยเกิดขึ้นในจังหวัดกำแพงเพชร มีนายแพทย์ผู้หนึ่งได้ชักชวนพ่อค้าในตลาดร่วมกันเล่นแชร์มือละ 1 หมื่นบาท จำนวน 20 มือ โดยบอกว่าจะนำเงินแชร์ไปทำการปรับปรุงคลินิกให้เป็นโรงพยาบาลขนาดเล็ก นอกจากนี้ นายแพทย์ผู้หนึ่งยังนำเช็คเงินสดไปขอแลกเงินจากพ่อค้าในตลาดอีกหลายราย เพื่อนำเงินไปปรับปรุงคลินิกเช่นกัน แต่หลังจากนั้น นายแพทย์ผู้นี้และครอบครัวได้หายหน้าไป นอกจากนี้ นายแพทย์ดังกล่าวยังได้หลอกลวงคารพาศิษย์ในจังหวัดกำแพงเพชร โดยขายลดเช็คในลักษณะเดียวกัน รวมแล้วมีหนี้สินประมาณ 6 ล้านบาท และยังนำเช็คไปขายลดในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ด้วยอีกจำนวนหนึ่ง

รูปแบบที่ (2.2) ดูรูปแบบภายนอกอย่างผิวเผินอาจไม่เห็นเป็นการฉ้อโกง เพราะฉะนั้นก็จึงไม่สามารถดำเนินการอยู่ได้อย่างแพร่หลาย แต่เมื่อพินิจพิเคราะห์ดูโดยละเอียด จะเห็นเนื้อหาของการฉ้อฉลอยู่ในตัว ตัวอย่างอันหนึ่ง ก็คือ ธุรกิจการต่อเงินซึ่งมีลักษณะการดำเนินงานที่สำคัญคือ มีการสัญญากับผู้ลงทุนหรือผู้ให้กู่ว่าจะจ่ายดอกผลอันงาม แต่แทนที่จะนำเงินทุนที่ได้ไปลงทุนต่อในกิจการที่ทำให้มีผลประโยชน์งอกเงยมาเหมือนอย่างชาวบ้านเขา กลับชักนำผู้ลงทุนรายใหม่เข้ามา แล้วนำเงินของผู้ลงทุนรายใหม่มาจ่ายเป็นดอกเบี้ยหรือแม้กระทั่งจ่ายคืนเงินต้นแก่ผู้ลงทุนรายเก่า เป็นเช่นนี้ต่อๆ กันไป

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5-6.

2.6 แนวโน้มการให้กู้ยืมเงินนอกระบบในอนาคต⁴⁸

การกู้ยืมเงินนอกระบบไม่ว่าจะเป็นการกู้ยืมจากผู้ให้กู้ซึ่งเป็นเจ้าของเงินที่แท้จริงอันมีลักษณะเป็นนายทุน เช่น พ่อค้า ผู้มีรายได้สูงหรือมีฐานะดี หรือการกู้ยืมเงินจากนิติบุคคลซึ่งประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงินหรือสินเชื่อส่วนบุคคล(Personal Loan) ซึ่งมีใช้นิติบุคคล (Non Bank) ตลอดจนการกู้ยืมเงินประเภท “เงินด่วนทันใจ” หรือ Quick cash ซึ่งเป็นการกู้ยืมเงินแบบเงินด่วนผ่านบัตรพลาสติก ซึ่งจะมีลักษณะวิธีการหลากหลายแต่สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ตามที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น การกู้ยืมเงินนอกระบบเหล่านี้สาเหตุสำคัญได้แก่ปัญหาความยากจนหรือความจำเป็นทางการเงินไม่ว่าจะเป็นเพื่อการดำรงชีพ การใช้จ่ายในครัวเรือน หรือแม้แต่การใช้จ่ายอันเกิดจากความฟุ่มเฟือย รวมตลอดถึงเพื่อการลงทุนของผู้กู้ ประกอบกับลักษณะของการกู้ยืมเงินนอกระบบที่มีความสะดวก รวดเร็ว คล่องตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกู้ยืมนอกระบบมักไม่คำนึงถึงรายได้หรือฐานะทางการเงินของผู้กู้เท่าใดนักและไม่จำเป็นต้องมีหลักทรัพย์หรือการค้ำประกัน ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวไว้แล้วในเบื้องต้นเหล่านี้ จึงเป็นที่มาของการกู้ยืมเงินนอกระบบและสาเหตุสำคัญที่ทำให้การกู้ยืมเงินนอกระบบได้รับความนิยมแพร่หลายอย่างกว้างขวางในปัจจุบันรวมถึงในอนาคต แม้ว่า การกู้ยืมเงินนอกระบบเหล่านี้จะมีการเอารัดเอาเปรียบและผลเสียหายตามมาแก่ผู้กู้เป็นอย่างมาก เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยที่สูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 654 ที่กำหนดอัตรากู้ยืมเงินไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พุทธศักราช 2475 ซึ่งบัญญัติห้ามการเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดและกำหนดเป็นความผิดอันมีโทษทางอาญาซึ่งในการกู้ยืมเงินนอกระบบโดยทั่วๆ ไปนั้นอัตราดอกเบี้ยจะเรียกได้ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 นั้นเอง เห็นได้ว่ามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนที่เป็นหลักเกณฑ์และในส่วนที่เป็นการห้ามอันมีโทษทางอาญาแก่ผู้ให้กู้ แต่ด้วยความจำเป็นรวมถึงความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็เป็นอีกสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ยังคงมีการกู้ยืมเงินในลักษณะดังกล่าวอยู่ต่อไป ปัญหาเหล่านี้ยังไม่สามารถขจัดให้หมดไปได้หากไม่มีการแก้ไขปัญหาความยากจนที่แท้จริงและเหมาะสม

⁴⁸ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2545). *ธุรกิจเงินด่วนนอกระบบ...ทางเลือกที่ต้องได้รับการปรับเปลี่ยน* (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก : <http://www.kasikomresearch.com/TH/KEcon%20Analysis/Pages/ViewSummary.aspx?docid>

= 3696 (2545, 12 ธันวาคม)

ในปัจจุบันเมื่อได้มีการเสนอข่าวสารและปัญหาเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินนอกระบบในรูปแบบต่างๆ ทางหน่วยงานและเจ้าหน้าที่บ้านเมืองที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยกองบังคับการปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ฯลฯ ได้มีการดำเนินการตรวจสอบติดตามเพื่อเฝ้าระวังมิให้มีการกระทำความผิดตลอดจนป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดต่อเนื่องหรือเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนการให้ความร่วมมือของผู้เสียหายและประชาชนตลอดจนสื่อในด้านต่างๆ ทำให้ผู้กู้มีความระมัดระวังในการกู้ยืมเงินมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านอัตราดอกเบี้ย ค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่ายดำเนินการ เงื่อนไขข้อตกลงต่างๆ ในสัญญา เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นใช้บังคับกับนิติบุคคลซึ่งประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงินซึ่งมิใช่สถาบันการเงิน(Non Bank) เช่นอัตราดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียม การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การแจ้งรายละเอียดและข้อมูลที่สำคัญก่อนการตัดสินใจทำสัญญากู้ เป็นต้น ทำให้การดำเนินการของกลุ่มผู้ให้กู้เงินนอกระบบเหล่านี้มีความโปร่งใสและเป็นธรรมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ดี การกู้ยืมเงินนอกระบบในประเภทต่างๆ เหล่านี้ก็ยังคงจะเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางของผู้กู้ไม่ว่ารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตามที่ได้นำเสนอไว้เบื้องต้น

แม้การกู้ยืมเงินในระบบจากสถาบันการเงินซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศและประโยชน์ในด้านต่างๆ มากกว่าการกู้ยืมเงินนอกระบบ แต่ด้วยข้อจำกัดด้านต่างๆ ของการกู้ยืมเงินหรืออนุมัติสินเชื่อตามที่ได้กล่าวไว้ ยังคงเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ที่กู้ ดังนั้นเมื่อรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนให้มีการกู้ยืมเงินในระบบก็ควรมีการพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้ผู้กู้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2.7 เหตุผลที่รัฐต้องเข้าควบคุมไม่ให้เกิดธุรกิจการให้กู้ยืมเงินนอกระบบ

เงินนอกระบบเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องป้องกันและปราบปรามการระดมเงินนอกระบบ เนื่องจากเมื่อเกิดการระดมเงินนอกระบบขึ้นแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหาย และผลกระทบอย่างมากมาย ดังนี้

(1) ความเสียหายและผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจการเงินของประเทศ⁴⁹

การระดมเงินนอกระบบ เป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อการค้าเงินนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลเป็นอย่างมาก เนื่องจากเมื่อเกิดขึ้นแล้ว มักจะเกิดผลเสียหายเป็นจำนวนมาก เช่น กรณีแชร์ชื้อม็อยมีจำนวนวงเงินค่าเสียหายถึง 5,560 ล้านบาท และกรณีบลิสเซอร์หรือที่รู้จักกันดีในรูปแชร์ทองเที่ยว ก่อให้เกิดผลเสียหายถึง 826 ล้านบาท ซึ่งส่งผลให้เกิดการดึงเงินออกไปจากระบบการเงินเป็นจำนวนมาก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา จนถึงปี พ.ศ. 2538 ได้มีการจับกุมดำเนินคดีแก่ผู้ระดมเงินนอกระบบ เป็นจำนวนเกินกว่า 13,500 ล้านบาท และเงินเหล่านี้ก็ได้นำไปใช้ในการลงทุนที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยมักจะนำไปใช้จ่ายสิ้นเปลืองเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้การระดมเงินนอกระบบมักจะเกิดขึ้นสวนทางกับนโยบายของรัฐบาล เช่น ในขณะที่รัฐบาลดำเนินนโยบายเร่งระดมเงินออมในระบบเศรษฐกิจการเงินเพื่อการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ แต่การระดมเงินออกไปนอกระบบทำให้เงินออมในระบบลดลง ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศไทยอยู่ในขณะนี้ เพราะการขาดแคลนเงินออมจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะมีผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างยิ่ง

(2) ความเสียหายและผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจการเงินในระบบ

การระดมเงินนอกระบบ เป็นการประกอบกิจการที่มีผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจการเงินในระบบ ได้แก่ การประกอบธุรกิจสถาบันการเงินต่างๆ เช่น ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทประกันชีวิต ธนาคารของรัฐ สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์การเกษตร เป็นต้น เพราะมีผลทำให้เงินฝากของสถาบันการเงินไหลออกไปสู่นอกระบบ ในขณะเดียวกันทำให้สินเชื่อของสถาบันการเงินดังกล่าวลดลง ส่งผลให้การดำเนินธุรกิจการเงินภายในระบบไม่เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง นอกจากนี้ การระดมเงินในระบบโดยผ่านสถาบันการเงินต่างๆ เหล่านั้น รัฐบาลสามารถควบคุมดูแลให้อยู่ในขอบเขตและปริมาณที่กำหนดได้ ในขณะที่การระดมเงินนอกระบบรัฐบาลไม่สามารถควบคุมดูแลได้

(3) ความเสียหายและผลกระทบต่อประชาชนทั่วไป

เนื่องจากการประกอบธุรกิจการเงินนอกระบบ เมื่อเกิดขึ้นแล้วมักจะแพร่กระจายไปยังประชาชนทั่วไป ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทำให้เกิดความเสียหายในวงกว้าง

⁴⁹ ดวงฉวี วงศ์ประทีป. (2531). *ตลาดเงินนอกระบบ*. ใน *แต่อาจารย์ป่วย : รวมบทความการเงิน การธนาคาร และการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศ*, (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 228-230.

และเกิดความเดือดร้อนไปทุกจังหวัดทั่วประเทศ รวมทั้งชาวไร่ ชาวนา เกษตกร ซึ่งต้องไปกู้ยืมมาลงทุนในธุรกิจดังกล่าว ตัวอย่างเช่น แคร่ชม้อย มีผู้เสียหายเกินกว่า 17,000 คน ในขณะที่แคร่ทองเที่ยว (บลิสเซอร์) มีผู้เสียหายเกินกว่า 24,000 ราย และความเดือดร้อนนี้จะเกี่ยวเนื่องไปถึงปัจจัยอื่นๆ เช่นความเป็นอยู่ ภาวะทางสังคม สุขภาพจิต ฯลฯ ของผู้เสียหายทั้งหลายอันจะมีผลกระทบไปสู่ระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมอีกด้วย

(4) ความเสียหายและผลกระทบต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของรัฐบาล

เมื่อมีการฉ้อโกงจากการระดมเงินนอกระบบ จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแพร่กระจายไปเป็นวงกว้าง ทำให้ประชาชนทั่วไป สื่อมวลชน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพากันร้องเรียนและเรียกร้องให้รัฐบาลเข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยยกขึ้นเป็น Public problem และกลายเป็นปัญหาที่กระทบกระเทือนถึงความมั่นคงและเสถียรภาพของรัฐบาลที่จะต้องแก้ไข โดยรีบด่วน

จากเหตุผลข้างต้น ตามที่เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544⁵⁰ พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายในการบริหารประเทศต่อรัฐสภาเพื่อ (1) ทำสงครามกับยาเสพติด (2) ทำสงครามกับการทุจริตคอร์ปชั่น (3) ทำสงครามกับความยากจนปรากฏว่ารัฐบาลประสบความสำเร็จในการเอาชนะยาเสพติดได้ในระดับที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการค้าารงชีวิตปกติของประชาชน นอกจากนี้ยังเร่งดำเนินการปราบปรามกลุ่มผู้มีอิทธิพล 15 กลุ่มและการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์ปชั่นเพื่อให้กลไกในการทำสงครามกับความยากจนสามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายได้

แต่ปรากฏว่ายังมีกลุ่มบุคคล นิติบุคคลบางกลุ่มที่ฉวยโอกาสสมคบกันตั้งกลุ่มเป็นขบวนการประกอบอาชีพในการให้กู้ยืมเงินให้กับประชาชนที่ยากจน โดยเรียกเอาดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ซึ่งมีพฤติการณ์ในการกระทำความผิดด้วยการข่มขู่จะทำร้ายร่างกาย จะยึดทรัพย์สิน หรือเผาทำลายทรัพย์สิน หรือทำร้ายร่างกาย อันเป็นการกรร โชกและชอง โจร เป็นเหตุให้ประชาชนที่ยากจนไม่มีโอกาสได้ใช้เงินหรือทรัพย์สินจากการประกอบสัมมาอาชีพได้เท่าที่จำเป็น ทั้งเป็นอุปสรรคในการดำเนินนโยบายรัฐบาล ด้วยเหตุข้างต้นสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (สำนักงาน ปปง.) จึงต้องเข้าร่วมสนับสนุนกับ (1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (2) กรมสรรพากร และ (3) กรมการปกครอง ใช้มาตรการทางกฎหมายทุกรูปแบบดำเนินการทางอาญา แพ่งและภาษี เพื่อสนับสนุนนโยบายรัฐบาลต่อไป

⁵⁰ เข้าถึงได้จาก: http://thaicmbdc.org/politics/govtment/policy/54thpolicy/index_t.html. (2552, 14 มิถุนายน).

ผลจากการสำรวจประชาชนที่มากขึ้นทะเบียนคนยากจนพบว่า⁵¹ มีกลุ่มบุคคลและกลุ่มนิติบุคคลประกอบอาชีพในการให้กู้ยืมเงินแก่ประชาชนผู้ยากจนด้วยการเรียกเอาดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด คือประมาณระหว่างร้อยละ 2 ถึง 20 ต่อวัน อันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 ด้วยการส่งพนักงานเก็บหนี้ที่มีการสคบกันตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ตระเวนออกเก็บดอกเบี้ยเงินกู้รายวัน หากลูกหนี้ใดเลื่อน หรือผัดนัดชำระดอกเบี้ยที่เรียกเก็บรายวัน ก็จะข่มขู่ ทำร้ายร่างกายหรือขู่ข่มขู่ว่าจะทำอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน อันเป็นความผิดฐานกรรโชกและช่องโจร อันเป็นความผิดมูลฐานตาม พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 นอกจากนั้น ยังทำสัญญากู้ยืมเงินให้ลูกหนี้ลงชื่อรับผิดเงินวงเงินที่กู้ยืมจริง พร้อมทั้งให้ออกเช็ค/ลงชื่อในเอกสารการกู้ยืมอันเป็นเท็จ เพื่อใช้ฟ้องบังคับทางศาลอย่างไม่เป็นธรรม กรณีจึงเป็นการกระทำที่ปกปิดหรืออำพรางลักษณะที่แท้จริง การได้มา แหล่งที่ตั้ง การจำหน่ายการ โอน การได้สิทธิใดๆ ซึ่งทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและทำการ โอน รับ โอนหรือเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำผิดอีกด้วย

⁵¹สำรวจพฤติกรรมการกู้ยืมเงินนอกระบบ และทรศนะต่อนโยบายของรัฐบาลในการลงทะเบียนคนจน (2552, 14 มิถุนายน). เข้าถึงได้จาก : <http://www.ryt9.com/s/abcp/128708/>